

Qüvvət elmdədir...

Nizami Gəncəvi

HAUKA
SCIENCE

Organ Президиума Национальной академии наук Азербайджана

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

№ 27 (1381)

Cümə, 28 iyul 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Prezident İlham Əliyev "Şimal" Elektrik Stansiyasının yeni estakadasının və su nasos stansiyalarının açılışında iştirak edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bakıda "AzərEnerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin "Şimal" Elektrik Stansiyasının yeni estakadasının, su nasos stansiyalarının və "Şimal" Kiçik Su Elektrik Stansiyasının açılışında iştirak edib.

AZÖRTAC xəber verir ki, əvvəlcə ölkəmizdə su elektrik stansiyaları ile bağlı həyata keçirilən işlər barədə videoçarx nümayiş olundu.

"AzərEnerji" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin prezidenti Baba Rzayev dövlətimizin başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, son 20 ilde Xəzər dənizində suyun səviyyəsinin iki metr yaxın aşağı düşməsi ölkənin ikinci böyük elektrik stansiyası olan və Bakının 40 faizdən artıq ərazi-sini elektrik enerjisi ilə təchiz edən, ümumi gücü 800 Mvt olan "Şimal" Elektrik Stansiyasının işində ciddi çətinliklər yaratmışdı. Çünkü suyun səviyyəsinin gündən-günə aşağı düşməsi stansiyanın soyutma suyu ilə təchiz olunmasında ciddi problem yaradırdı və ən böyük həcmidə enerji istehsal edən "Şimal-1" və "Şimal-2" Elektrik stansiyaları-

nın yaxın perspektivdə fəaliyyətini tamamilə dayandırması qəqilməz idi. Bu təhlükəni aradan qaldırmaq üçün təxiresalınmaz şəkildə "AzərEnerji" ASC tərəfindən Xəzər dənizinin içərisine doğru suyun 8 metr dərinlikdən götürülməsinə imkan verən 540 metr uzunluğunda estakada və 2 yerdə su nasos stansiyası tikilib. Estakadanın möhkəmliyini təmin etmək məqsədilə hər birinin uzunluğu 30 metr olan 1000 ədəd dəmir boru svay 20 metr dənizin dibinə vurulub və betonlanıb.

Qeyd edildi ki, hazırda her birinin məhsuldarlığı 9000 kubmetr/saat olan 8 nasosdan 2-si ehtiyatda saxlanılmaqla 6 ədədi daim işlek vəziyyətdə olur. Bununla da nasoslar vasitəsilə dənizin 8,5 metr dərinliyindən götürülen aşağı temperaturda 54 min kubmetr su mövcud kanala vurulur.

Stansiyalarda SCADA sistemi tətbiq edilərək, nasos və klapanların avtomatik idarəolunması və rəqəmsal mühafizəsi üçün nəzarət-ölçü cihazları, lokal idarəetmə paneləri, "PLC" idarəetmə sistemi quraşdırılıb.

Həmçinin bu idarəetmə sistemi mərkəzi idarəetmə otağında monitorlara integrasiya edilib ki, bu da nasosların məsafədən işə qoşulmasına və açılmasına, avadanlıqların iş rejimlərinə nəzarət və tənzimlənməsinə, kanalda suyun səviyyəsinə nəzarətə, şandorun avtomatik açılıb-bağlanmasına şərait yaradır.

Prezident İlham Əliyev "Şimal" Kiçik Su Elektrik Stansiyası haqqında da məlumat verildi.

Diqqətə çatdırıldı ki, Bakının Şüvelan qəsəbəsində yerləşən, ümumi gücü 800 Mvt olan "Şimal" Elektrik Stansiyasının ərazisində "AzərEnerji" ASC tərəfindən daha bir yenilik edilərək, istifadə olunub dənizə axıdılan soyutma suyunun üzərində 300 kW-liq kiçik su elektrik stansiyası tikilib. Kiçik su elektrik stansiyasının tikintisi yerli mütəxəssislər tərəfindən aparılıb. Bu stansiya vasitəsilə il ərzində 2,5 milyon kilovat-saata yaxın elektrik enerjisi istehsal edilecək ki, bu da "Şimal-1" və "Şimal-2" elektrik stansiyalarının təsərrüfat ehtiyaclarını ödəməklə daxili tələbatına sərf olunacaq. Neticədə bu günə qədər "Şimal" Elektrik Stansiyasının daxili tələbatına sərf olunan elektrik enerjisi qənaət edilərək ümumi sistemə ötürüləcək.

"Ədəbi proses - 2022" elmi-yaradıcılıq müşavirəsi

Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin (AYB) "Natəvan klubu"nda AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Institutunun təşkilatçılığı ilə "Ədəbi proses - 2022" mövzusunda elmi-yaradıcılıq müşavirəsi keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin sədri, Xalq yaziçisi Anar, Ədəbiyyat Institutunun alimləri, yazarlar və media nümayəndələri iştirak ediblər.

Yubiley tədbirindən önce 10 il ərzində "Ədəbi proses" elmi-yaradıcılıq müşavirəsi çərçivesində Ədəbiyyat İnstitutunda işq üzü görmüş əsərlərdən ibarət sərgiyə baxış keçirilib.

Müşavirəni giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Institutunun baş direktoru, akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, XX əsrin 70-ci illərinin sonlarında Ədəbiyyat Institutunda görkəmli ədəbiyyatçınalar alım, AMEA-nın müxbir üzvü Yaşar Qarayevin təşəbbüsü ilə ilk dəfə "Ədəbi proses" müşavirələri keçirilib və materialları çap olunub.

Sonuncu dəfə "Ədəbi proses" elmi-yaradıcılıq müşavirəsinin 1984-cü ildə baş tutduğunu diqqətə çatdırın akademik İsa Həbibbəyli bundan yalnız 30 il sonra, müstəqillik dövrünün açıldığı geniş imkanlar sayesinde sözügeden müşavirənin Ədəbiyyat Institutunda özünün rəhbərliyi ilə bərpa olunduğunu diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, Sovet dövründə keçirilən müşavirələrdən fərqli olaraq, müstəqillik dövrünün elmi, mədəni, ictimai fikir sahəsində yaratdığı özünəməxsuslar ədəbi prosesin təntənəli şəkildə keçirilməsinə, ədəbi mühitin daha geniş şəkildə prosesə cəlb edilməsinə imkanlar yaradıb.

"Ədəbi proses" yaradıcılıq müşavirəsi hər il özündə əvvəlki ilin ədəbi prosesini janrlar üzrə təhlil edir və bu ərafdə gedən dinamikanı, problemlə-

ri, çatışmazlıqları göstərməyə çalışır, alımlarımız çıxış yolları haqqında öz teklif və tövsiyələrini irəli sürürlər. Öten illerin "Ədəbi proses" müşavirələrində bəzi hallarda 30-dan çox məruzə dəlinənilib. Sovet illərinin müşavirələrindən poeziya, nəşr, dramaturgiya, təqnid və publisistika ətrafında müzakirələr aparılırdı. Buz 2014-cü ilde bu prosesə yeniden başlayanda sözügedən 5 əsas təməli qeyd etməkə yanaşı, ədəbi əlaqələr və digər sahələrdən de məruzələr dəlinmiş, müzakirələr aparmış. Buz ədəbi prosesləri müxtəlif janr və istiqamətlər üzrə ayrıca məruzələrlə dinləyib təhlil etmişik, buna da konkret janrlar təkmülün, inkişaf dinamikasını, mövcud imkanlarını, nöqsanlarını və gelecek perspektivlərini göstərməyə imkan yaradıb. Həmin məruzələr janrlar haqqında ümumi istiqamətlərdən başqa, ədəbiyyat tarixi və ədəbi prosesin xeyrini olan, onu dərinləndirən, konkret, daha fərqli şəkildə öyrənmək üçün böyük əhəmiyyətə malikdir", - deyə akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb.

Öten 10 il ərzində keçirilən yaradıcılıq müşavirələrinin materiallarının ki-

tblar, toplular, eləcə də məqalələr şəklinde ictimaiyyətə təqdim olunduğunu deyən AMEA rəhbəri bildirib ki, həmin məruzələr Azərbaycanda geniş həcmə malik olan, elmi-nəzəri şəkildə yazılmış mükəmməl təqnid icməllərdir. Bu topluların har birini mükəmməl monoqrafik tədqiqat əsəri, 10 illik ədəbi dövrün bütün nəbzini, inkişaf meyillerini, yaradıcılıq nailiyətlərini, eyni zamanda uğurlarını göstərən ədəbiyyat toplusu kimi səciyyələndirən akademik İsa Həbibbəyli bu tədqiqatların ədəbiyyat və elm baxımından da son dərəcə böyük bir qıymətə malik olduğunu bildirib.

"Ədəbi proses" elmi-yaradıcılıq müşavirəsinin hər il Azərbaycan Yaziçilər Birliyi ilə birgə keçirildiyini diqqətə çatdırın AMEA prezidenti verdiyi dəstəyə görə AYB-nin sədri Anara minnətdarlığını bildirib, görkəmli Xalq yaziçisinin tövsiyələri və istiqamətvericili mühəhizələrlə ilə "Ədəbi proses" iżenginləşdiriyini söyləyib. Qeyd edib ki, müşavirədə təqdim olunan məruzələr öten illərdə tam şəkildə Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin "Ədəbiyyat qəzeti"ndə və "Ulduz" jurnalında dərc edilib, bu funksiyani, eyni za-

manda "525-ci qəzet" də zaman-zaman hayata keçirir.

Akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan Yaziçilər Birliyi ilə Ədəbiyyat Institutu arasında əlaqələrin hazırlaşma yüksək seviyyədə olduğunu və bu münasibətlərin yaziçılıq mühitində də müsbət təsir göstərdiyini deyib. Vurğulayıb ki, bu amil həqiqi ədəbiyyat xidmət etməyi tənzimleyən əsas faktordur və nəticə etibarı ilə "Ədəbi proses" Yaziçilər Birliyinin qarşılıqlı əlaqəsi hem ədəbiyyatın inkişafı üçün faydalıdır, hem də ədəbiyyatın mühüm töhfələrdir: "Məmməd Füzulinin dediyi kimi, "Elmsız şeir əsəssiz divar kimidi". Son zamanlarda sosial şəbəkələrin də "Ədəbi proses"ə qoşuldugunu müşahidə etmişəm. Bu il Müşavirədə sosial şəbəkə ədəbiyyatından da ayrıca məruzələrin dəlinlənməsi planlaşdırılıb. Beləliklə, "Ədəbi proses" format olaraq elmi konfransdan bir ədəbi hərəkətə çevrilib. Bununla bərabər, ədəbi prosesçilər ifadəsi meydana gəlib, gençlər arasında elmlər doktorları və fəlsəfə doktorları yetişib. "Ədəbi proses" müzakirələri Azerbaycan elmində yeri-

bir cərəyanın da yaranmasında iştirak edib. Artıq ədəbiyyatımızda neologizm, realizm, postmodernizm kimi, akademizm də müsahidə olunur. Bunun da öz yaradıcıları, təmsilçiləri vardır. Bunların sırasında İsa Həbibbəyli, Rafael Hüseynov, Teymur Kərimli, Hamlet İsaqənlı, Kamal Abdulləni, Məmməd Əliyevi və başqalarını qeyd etmək olar".

Akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda bu ilki "Ədəbi proses" in işinə uğular arzulayıb.

Sonra çıxış edən Azərbaycan Yaziçilər Birliyinin sədri, Xalq yaziçisi Anar qonaqları salamlayaraq qeyd edib ki, ədəbiyyatda bəlli yaradıcılıqla - şeir, nəşr, dramaturgiya və ədəbi yaradıcılığın təhlili, təqnid, araşdırılması ədəbiyyatın iki qanadıdır və bu iki qanad olmasa, normal ədəbi proses bilməz.

Ədəbiyyat Instituto ilə Yaziçilər Birliyi arasında six əlaqələrin olduğunu, akademik İsa Həbibbəylinin AMEA-ya rəhbərlik etməsindən sonra bu münasibətlərin daha da genişləndiriləcəkini deyən Anar "Ədəbi proses" müşavirəsinin yubiley tədbirinin AYB-de keçiriləcək münasibət Akademiya prezidentine minnətdarlığını bildirib. Həmçinin "Ədəbi proses" çərçivesində Ədəbiyyat Institutunda işq üzü görmüş əsərlərin Yaziçilər Birliyinin kitabxanasına hədiyyə ediləcək yüksək qiymətləndirilir.

Müşavirədə filologiya elmləri doktoru Elnara Akimova "Iljin ədəbi mənzəresi", AMEA-nın müxbir üzvü Tehran Əlişanoğlu "Ədəbi təqnid", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Azər Turan "Poeziya", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Maral Yaqubova "Nəşr", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynurə Mustafayeva "Dramaturgiya", filologiya elmləri doktoru Vəqif Yusifli "Ədəbi genclik" və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aygün Bağırlı "Uşaq ədəbiyyatı" mövzusunda məruzələrlə çıxış ediblər.

Qeyd edək ki, tədbirdə təqdim edilən məruzələr toplu halında nəşr olunacaqdır.

"Nobel mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, çətinliklər, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda elmi konfransın Təşkilat Komitəsinin icası

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının təşkilatçılığı ilə cari ilin oktyabr ayında keçiriləcək "Nobel mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, çətinliklər, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda elmi konfransın Təşkilat Komitəsinin ilk icası keçirilib.

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, konfransın keçirilməsində başlıca məqsəd ölkəmizdə Nobel mükafatı haqqında maarifləndirmə işlərinin aparılması, Akademiya cəmiyyətinə Nobel mükafatının hərəfəli təqdim olunması, Azərbaycan elminin bu mükafatı qazanmış dünyasının aparıcı alimlərinin apardıqları tədqiqat istiqamətlərinə doğru yönəldirilməsi, eləcə də Azərbaycan'dan da geləcəkde Nobel mükafatına namizədlərin təşviq edilməsi, bu yönde mövcud miflərin və sünə bar yerlərin sindirimmasına, psixoloji eyforiyənin aradan qaldırılmasına kömək etməkdən ibarətdir.

İlk Nobel mükafatının 1901-ci ilde təqdim edildiyini diqqətə çatdırın AYB prezidenti öten 122 ilde Azərbaycan professoru Nəmet Qasimovun namizədlərini qeydə almışdır.

Lev Landaunun layiq görüldüyü, həmçinin Cənubi Azərbaycandan Şirin Ebadiyin Nobel Sülh Mükafatı aldığını, bundan əlavə, Nobel Sülh Mükafatına layiq görülen Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyində (MAQATE) çalışanların siyahısında Azərbaycan vətəndaşı Bəxtiyar Siracovun da adının olduğunu qeyd edib. Eyni zamanda dönya şöhrəti görkəmli elm xadımı, akademik Yusif Memmedəliyevin və məşhur cərrah akademik Mustafa bəy Topçubaşovun da Nobel Mükafatına namizədlər kimi təqdim edilməsinə dair məlumatlar melməndür. Bundan başqa, nezəre çatdırılıb ki, Nobel Mükafatlarının təsis edilməsindən keçən 122 il ərzində Azərbaycandan həmin mükafati almaq üçün hələlik azsaylı müraciətlərin olmasına dair məlumatlar vardır. Əldə olunan məlumatlara görə, bunlardan Xalq yaziçisi, akademik Kamal Abdullanın, həkim professor Sona Rəhimova-Velixinin və BDU-nun professoru Nəmet Qasimovun namizədlərini qeydə almışdır.

Akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, Beynəlxalq konfransda Kimya üzrə Nobel Mükafatı laureatı, dünya şöhrəti türkəyi alım Əziz Səncər və bangladeşli Nobel Sülh Mükafatı laureatı Məmməd Yunusun şəxsən və ya onlayn formatda iştirak etmələri üçün iş aparılır. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin qayğısı sayəsində ayrı-ayrı ixitsaslar üzrə Nobel Mükafatçılarının Azərbaycana geldiklərini, ölkəmizdə keçirilən tədbirlərdə iştirak etdiklərini, öz təcrübələrinin bölgüsündən söyləyən AYB rəhbəri onların Beynəlxalq konfransda qoşulmalarının ölkəmizdən elmi nailiyyətlərinin dünyada təbliğine mühüm töhfə olacağını, eləcə də Azərbaycandan geləcək Nobel Mükafatına iddia edənlərin təşviq edilməsinə stimul verəcəyini vurğulayıb.

Həmçinin konfransda Milli Məclisin deputatlarının, ölkənin aparıcı alimlərinin məruzələrinin dönləniləcəyini bildirib, tədbirin yüksək seviyyədə təşkil ilə bağlı müvafiq tapşırıqlarını verib.

Sonra çıxış edən Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondundan sədri Umud Mirzəyev AMEA-nın təşkilatçılığı ilə keçirilecek "Nobel Mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, çətinliklər, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda elmi konfransın ölkəmiz, cəmiyyətimiz və elmin olduqca faydalı olacağını bildirib. Sədri olduğu Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondundan 1992-ci ildən fəaliyyət göstərdir və başda BMT-nin qurumları olmaqla, dünyadan aparıcı təşkilatları ilə əməkdaşlıq etdiklərini deyən Umud Mirzəyev Nobel mükafatı almaq üçün namızəd qismində təşəbbüs göstərilməsi inam yaradılmasının, əkinmə mifinin aradan qaldırılmasının əhəmiyyətli addım olduğunu vurğulayıb.

O, həmçinin Nobel Sülh Mükafatı laureatı Məmməd Yunusla tanışlığı barədə tədbir iştirakçılara məlumat verib, AMEA-nın təşkilatçılığı ilə keçirilecek Beynəlxalq konfransda Nobel Mükafatçılarının iştirakı üçün Beynəlxalq Avrasiya Mətbuat Fondundan zəruri dəstəyi verəcəyini bildirib.

Konfransda hazırlanıb təşkilat komitəsinin üzvlərindən akademik Arif Həşimov, Dilgəm Tağıyev, İrədə Hüseynova, professor Kərim Şükürov, tarix elmləri doktoru Zemfira Hacıyeva, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Esmaira Əlirzayeva, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səbuhi Qəhrəmanov və başlıqları çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndirib, elmin maddi texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, laboratoriyaların fəaliyyətinin daha da təkmilləşdirilməsi, Beynəlxalq elmi əlaqələrin genişləndirilməsinin Nobele gedən yolda mühüm faktor olduğunu söyləyib, tədbirin yüksək seviyyədə təşkil ilə bağlı müvafiq tapşırıqlarını verib.

Yeniləşən Akademiyanın muzeyi də yenidən qurulmalı və zənginləşdirilməlidir

AMEA-nın prezidenti Isa Həbibbəyli Arxeolojiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun içərisəhərdə yerləşən Muzey sərgi zalı ilə tanış olub

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli Arxeolojiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun Elmi fond və ekspozisiya şöbəsinin içərisəhərdə yerləşən Muzey sərgi zalı ilə tanış olub.

Akademik Isa Həbibbəyli muzey ziyarəti zamanı arxeoloq alimlərimizin apardıqları qazıntılar zamanı aşkarlanmış qədim dövr tarixinə və Orta əsrlərə aid xalqımızın adət-ənənələrini, maddi-mədəni əsrləri özündə eks etdirən eksponatlara baxış keçirib. Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan elmi və alimləri qarşısında qoyduğu vəzifələrdən irəli gələrək, həmçinin müasir dünya elminin çağrıları arasında başlıca məqsədlərdən biri də Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun "İçərisəhərdə" yerləşən Muzey sərgi zalının müasir dünya muzeyi teleblərinə cavab verən səviyyədə yenidən qurulmasına təşəbbüs etdi. Cari ilin iyul ayının əvvəllərində Bolqarıstanın səfər etdiyini xatırladan AMEA rəhbəri səfər çərçivəsində ziyarət etdiyi Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının Tətbiqi Morfolojiya, Patologiya və Antropologiya İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən Milli Antropologiya Muzeyi ilə tanışlığı və iş şəraiti barədə məlumat verib, həmin qurumla qarşılıqlı əməkdaşlıq imkanlarının müzakirə edildiyini və onların təcrübəsindən

Etnoqrafiya İnstitutunun yaradılması haqqında AMEA-nın Ümumi yiğincığı qarşısında vəsatət qaldırılıb.

AMEA prezidenti bildirib ki, artıq institut arxeologiya və antropologiya elmləri istiqamətində tədqiqatlar aparılır və bu qərar ölkəmizdə arxeoloji tədqiqatların keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və ona diqqətin daha da artırılmasına təkan verəcək. Akademik Isa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb ki, yeniləşən Akademiya istiqamətində başlıca məqsədlərdən biri də Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun "İçərisəhərdə" yerləşən Muzey sərgi zalının müasir dünya muzeyi teleblərinə cavab verən səviyyədə yenidən qurulmasından ibarətdir. Cari ilin iyul ayının əvvəllərində Bolqarıstanın səfər etdiyini xatırladan AMEA rəhbəri səfər çərçivəsində ziyarət etdiyi Bolqarıstan Elmlər Akademiyasının Tətbiqi Morfolojiya, Patologiya və Antropologiya İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən Milli Antropologiya Muzeyi ilə tanışlığı və iş şəraiti barədə məlumat verib, həmin qurumla qarşılıqlı əməkdaşlıq imkanlarının müzakirə edildiyini və onların təcrübəsindən

yaranınmağın faydalı olacağını söyləyib.

Qeyd edib ki, AMEA rəhbərliyi daxili imkanlar hesabına Muzey sərgi zalının yenidən qurulması və arxeoloji, o cümlədən antropoloji tapıntıların və etnoqrafik materialların Azərbaycan və dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, təhlili istiqamətində aparılacaq işlərə zəruri dəstək verəcəkdir.

Sonra Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun baş direktoru v.i.e., tarix üzrə felsefə doktoru, dosent Fərhad Quliyev muzey sərgi zalı barədə AMEA rəhbərline məlumat verib. Bildirib ki, respublika ərazisində aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş nadir arxeoloji, eləcə də antropoloji materialar toplandıqdan, qeydiyyata salınıb sistemləşdirilib öyrənilidikdən sonra bu muzey vasitəsilə ictimaiyyətə təqdim olunur.

Fərhad Quliyev qeyd edib ki, bura - Antik dövri aid remzi bəzək və məişət nümuneleri, gil qadın bütövləri, Antik və ilk orta əsrlərə aid artefaktlar, Antik və Erkən orta əsrlərdə Albaniyanın maddi mədəniyyəti, Orta əsrlərə aid məişət və ev təsərrüfatı nümunələri, Göytəpə qədim yaşayış yeri (Tovuz), Qaracəmirlər kürqanı (Şəmkir), Qarabağ kürqanları, Sələbir qədim yaşayış yeri (Qəbələ), Qalatepə Antik və Orta əsrlər şəhəri (Ağcabədi), Xınıslı yaşayış yeri (Şamaxı), Muncuqlu təpə yaşayış yeri (Ağdam) və digər arxeoloji qazıntılar zamanı tapılmış eksponatlar nümayış etdirilir.

Həmçinin bildirib ki, Muzey sərgi zalını ziyaret edən vətəndaşlarımıza, eləcə də məktəblilərə, tələbələrə Azərbaycan arxeologiya elminin son naiyyətləri barədə məlumat verilib, həmçinin bura mütəmadi gelen xarici qonaqların diqqətine ölkəmizin dünyanın qədim yaşayış məskənlərindən olması çatdırılır, xalqımızın qədim adət-ənənələri, yaşayış tərz, maddi-mədəni nümunələri təbliğ olunur.

Sonda akademik Isa Həbibbəyli muzeyin müasir çağrıları cavab verməklə yenidən qurulması və yeni tapılmış arxeoloji və antropoloji eksponatlarla, eləcə də etnoqrafik materiallara sistəmləşdirilməsi ilə bağlı Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutuna bir sira tapşırıqları verib. Eyni zamanda, Akademiyanın müasir reallıqları nəzərə alınaraq, bundan sonra muzey sərgi zalında arxeologiya ilə yanaşı, antropologiya və etnoqrafiya sahələri üzrə də xüsusi bölmələrin, ekspozisiyaların yaradılması zəruri hesab edilib.

Akademik Isa Həbibbəyli TÜBİTAK-ın 60 illiyi münasibətilə professor Hasan Mandala təbrik məktubu ünvanlayıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli Türkiye Cumhuriyyətinin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) yaranmasının 60 illiyi münasibətilə qurumun rəhbəri, professor Hasan Mandala təbrik məktubu ünvanlayıb.

Məktubda deyilir:

"Hörmətli Hasan Mandal bəy!

Sizi uğurla rəhbərlik etdiyiniz Türkiyə Elmi və Texnoloji Tədqiqatlar Şurasının yaradılmasının 60 illiyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm.

Rəhbəri olduğunuz Türkiyə Elmi və Texnoloji Tədqiqatlar Şurası ötən 60 il ərzində fundamental və tətbiqi elmi tədqiqatları dəstəkləyərək həyata keçirdiyi bir çox layihələrlə qardaş ölkənin iqtisadiyyatının dirçəlməsinə öz misilsiz töhfəsini vermişdir. Həmçinin Türkiyədə biliklər cəmiyyətinin formalşaması, elmin və elm xadimlərinin bütün dövrlərdə öz nüfuzunu qoruması, gənc tədqiqatçıların dəstəklənməsi və onları həvəslenəndirərək elmi mərkəblərin yaşadılması ənənəsinin davam etdirilməsi kimi addımlar da TÜBİTAK-in fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən olmuşdur.

Bütün bunlar TÜBİTAK-in nəinki Türkiyədə, hətta onun sərhədlərindən kənarda, o cümlədən Azərbaycanda da dünyanın aparıcı elm mərkəzlərindən biri kimi qəbul edilməsində mühüm rol oynamışdır.

Sevindirici həldir ki, AMEA ilə TÜBİTAK arasında 2013-cü ildən başlayan əməkdaşlıq əlaqələri çərçivəsində ötən müddət ərzində 4 birgə müsabiqə elan olunmuş, müasir dövrün çağırışlarına uyğun prioritət mövzular üzrə elmi layihələr həyata keçirilmişdir.

Son illərdə, xüsusilə Azərbaycanın Qarabağ - Vətən müharibəsindən sonra ölkələrimiz arasında əlaqələr Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın dostluq münasibətləri sayesində strateji müttefiqlik seviyyəsinə yüksəlmüşdür. Bütün bunlar AMEA ilə TÜBİTAK arasında elmi əlaqələrin daha da dərinleşməsinə geniş meydən açır. Hazırda Akademiyanın elmi jurnallarının TÜBİTAK-in nəzdindəki ULAKBİM-in Dərgi Park elektron baza reyestrinə daxil edilməsi, birgə mərkəzələşdirilmiş elektron kitabxananın təşkil, eləcə də seysəmologiya sahəsində əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətlərində qurumlarımız arasında əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etdirilməkdədir.

Hörmətli Hasan Mandal bəy!

Son illərdə TÜBİTAK-in dünyada nüfuzunun daha da artmasında Sizin quruma bacarıqla rəhbərlik etməyinizin də böyük rolu və əhəmiyyəti vardır.

Bir daha görkəmli elm xadimi və böyük elm təşkilatçısı kimi şəxson Sizi, rəhbərlik etdiyiniz kollektivi və qardaş ölkənin elm xadimlərini TÜBİTAK-in 60 illik yubileyi münasibətilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası adından təbrik edir, fəaliyyətinizdə daha böyük uğurlar arzulayıram.

Hörmətə,

Isa Həbibbəyli,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti,
Milli Məclisin deputati, akademik"

AMEA prezidenti MAQATE-də çalışan həmvətənimiz Bəxtiyar Siracovla görüşüb

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli uzun illər Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyində (MAQATE) çalışıyan həmvətənimiz Bəxtiyar Siracovla görüşüb.

Rəyasət Heyətində keçirilən görüşdə AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli Akademiyada aparılan elmi-tədqiqat istiqamətləri barədə söz açıb. Bu ilin oktyabr ayında keçirilməsi planlaşdırılan "Nobel mükafatına aparan yolun dərsleri: mif, çətinliklər, uğurlar və çağrıqlar" mövzusunda elmi konfransın məramı haqqında danışan akademik Isa Həbibbəyli qeyd edib ki, tədbirin keçirilməsində əsas

məqsəd ölkəmizdə Nobel mükafatı haqqında maarifləndirmə işlərinin aparılması, Azərbaycan elminin bu mükafatı qazanmış dünyanın aparıcı alimlərinin apardıqları tədqiqat istiqamətlərinə doğru yönləndirilməsidir.

AMEA rəhbəri vaxtılı Nobel Sülh Mükafatına layiq görülmüş Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyində çalışıyanların arasında bu beynəlxalq təşkilatda həmin mükafatı qazandıranların siyahısında Azərbaycan vətəndaşı Bəxtiyar Siracovun da adının olmasına qürurverici fakt olduğunu bildirib.

Sonra MAQATE-nın əməkdaşı Bəxtiyar Siracov çalıştığı beynəlxalq qurumun fəaliyyət istiqamətləri

barədə danışib, həmçinin apardığı elmi-tədqiqat işlərinə dair məlumat verib.

Sonda AMEA prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli MAQATE-də çalışıyan həmvətənimiz Bəxtiyar Siracovu Akademiyada keçiriləcək "Nobel mükafatına aparan yolun dərsleri: mif, çətinliklər, uğurlar və çağrıqlar" mövzusunda elmi konfransda iştiraka dəvət edib.

Həmvətənimiz Bəxtiyar Siracov Nobel mükafatına həsr olunan konfransın əhəmiyyətini vurğulayaraq, dəvətə görə akademik Isa Həbibbəyli minnətdarlığını bildirib.

Görüşdə AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Rasim Əliquliyev də iştirak edib.

AMEA-da Qərbi Azərbaycanda yer adları ilə bağlı komissiya yaradılıb

İyulun 27-də AMEA-nın Rəyasət Heyətində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 19 iyul 2023-cü il tarixli "Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 31 oktyabr tarixli 145 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatı Qaydası"na dəyişiklik edilməsi haqqında" Qərarının icrasını təmin etmək məqsədilə komissiya yaradılıb. Bu məqsədilə keçirilən iclasda AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Rəyasət Heyətinin üzvləri, Qərbi Azərbaycan icmasının sadri Əziz Ələkbərli, eləcə də Akademiyada Qərbi Azərbaycanla bağlı tədqiqatlar aparan alimlər və aidiyyəti şəxsləri iştirak ediblər.

Prezident İlham Əliyevin 2022-ci ilin dekabr ayından etibarən Qərbi Azərbaycan istiqamətində məqsədli, genişləndirilmiş və sistemli iş apardığını deyən akademik İsa Həbibbəyli Qərbi Azərbaycan icmasının təşəbbüsü əsasında artıq BMT, UNESCO və dünyadan digər beynəlxalq təşkilatlari səviyyəsində qərarların qəbul olunduğunu, hətta Avropa İttifaqı səviyyəsində müzakirələrin aparıldığından diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, Qərbi Azərbaycan məsələsi içtimai-siyasi, tarixi, elmi əhəmiyyəti ilə bərabər, Prezident İlham Əliyevin uzaqgörəniyi sayəsində artıq Ermenistanla danışıqlar prosesinin bir parçasına çevrilib və de-faktō beynəlxalq səviyyədə müzakirə mövzusudur.

AMEA-nın ölkə başçısının Qərbi Azərbaycanla bağlı çağırışlarına ilk gündən reaksiya verərək bu istiqamətdə sistematik qərarlar qəbul etdiyi bildirən akademik İsa Həbibbəyli artıq genişmiqyaslı işlərin heyata keçirildiyini, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin qərarı ilə A.A.Bakixanov adına Tarix İnstitutunda Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsi, Folklor İnstitutunda Qərbi Azərbaycan folkloru şöbəsi və Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunda Toponimika şöbəsinin yaradıldığını vurgulayıb. Eyni zamanda, AMEA-nın Qərbi Azərbaycan tədqiqatları üzrə Əlaqələndirmə Şurasının yaradıldığını və artıq bir neçə iclasının keçirildiyini, "Qərbi Azərbaycan Ensiklopediyası"nın hazırlanması ilə bağlı yaradılmış İşçi qrup tərəfindən isə ensiklopediyanın sözlüyü üzərində işlərin davam etdirildiyini, sözlüğün sentyabr ayında Rəyasət Heyətinin və Qərbi Azərbaycan tədqiqatları üzrə Əlaqələndirmə Şurasının müzakirəsinə çıxarılaçığını bildirib.

Həmçinin Qərbi Azərbaycanla bağlı AMEA-nın Tarix və Şərqişunluq institutlarının, Elm və Təhsil Nazirliyinin Coğrafiya İnstitutunun və Ekolojiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Geodeziya və Kartografiya Agentliyində mövcud olan xəritələrin müzakirə edilərək vahid qərara gelinmesinin planlaşdırıldığını söyləyib. Bundan əlavə, Dilçilik İnstitutunun Toponimika şöbəsində ermənilər tərəfindən dəyişdirilmiş yer adlarının bərpasını eks etdiyi "Toponimiya toplusu"nun hazırlanacağını diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli bu günlərdə AMEA-ya Qərbi Azərbaycanla bağlı daha bir məsələnin həvələ olunduğunu bildirib. Qeyd edib ki, Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri Əli Əsədovun imzaladığı 19 iyul 2023-cü il tarixli 232 nömrəli qərarı ilə "Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2003-cü il 31 oktyabr tarixli 145 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatı Qaydası"na dəyişiklik edilib və "Vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının dövlət qeydiyyatı Qaydası"na aşağıdakı məzmunda 1.5-1-ci bənd əlavə edilib: "Qeydiyyat şöbəsində və konsultuq idarəsində vətəndaşlıq vəziyyəti aktlarının, icra hakimiyyətinin nümayəndəliyində doğumun, nikahın bağlanması və ölüm hallarının dövlət qeydiyyatı aparıllarən Ermənistan Respublikasındaki yer adlarının Azərbaycan toponomilərinə uyğun olaraq yazılışının temin edilməsi üçün AMEA tərəfindən rəy və tövsiyələrin veriləcəyini bildirib. Qeyd edib ki, yer adları ermənilər tərəfindən tarixi toponomimiz dəyişdirilməzdən once hansı adda olubsa, həmin formada da dəqiq ləşdirilərək rəy veriləcəkdir.

Akademiya rəhbəri AMEA alımlarının ölkə başçısının Qərbi Azərbaycanla bağlı tapşırıqlarının öhdəsindən layiqince gələcəklərini söyləyib.

Sonra çıxış edən Qərbi Azərbaycan icmasının sadri Əziz Ələkbərli Akademiyada Qərbi Azərbaycanla bağlı aparıllar sistematiq tədqiqatlıqlarla görə AMEA rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirib. Qərbi Azərbaycanın Vedi rayonunun Qaralar kəndində doğulduğunu və Ermənistan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin qərarı ilə Vedi rayonunun Ararat, Qaralar kəndinin isə Aralez adlandırdığını deyən Əziz Ələkbərli Nazirlər Kabinetinin sözügedən qərarının Azərbaycanın tarixi toponomilərinin bərpasında müthüm rol oynayacaqını söyləyib. Qeyd edib ki, 1935-ci ildən başlayaraq Qərbi Azərbaycanda xalqımız məxsus tarixi toponomimər soyqırma maruz qalıb və onlar ermənilər tərəfindən sistemişəkilde dəyişdirilib. İcma sədri toponomilərlə berabər, Qərbi Azərbaycanda xalqımıza məxsus mikrotoponimlərin de toplanmasının vacib faktorlardan olduğunu bildirib. O, Qərbi Azərbaycan icmasının Nazirlər Kabinetinin sözügedən qərarının icrasında ve aparılan tədqiqatlarda ortaya çıxan məsələlərin həllində AMEA-ya zəruri dəstəyi verəcəyini söyləyib.

Müzakirələrde, həmçinin akademiklər Arif Həşimov, Gövhər Baxşəliyeva, professor Kərim Şükürov, coğrafiya elmləri doktoru Zakir Eminov, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Cəbi Bəhramov və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Elçin İsmayılov çıxış edərək fikir və təkliflərinə səsləndiriblər.

Daha sonra AMEA-da sözügedən qərarın icrasının temin edilməsi və operativ rəy və tövsiyələrin verilməsi məqsədilə akademik Gövhər Baxşəliyevanın sədrliyi, professor Nadiр Məmmədlinin müavinliyi ilə komissiya yaradılıb. Sonda çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, bu gün Akademiyadan başlıca işi Ulu Önder Heyder Əliyevin müəllifi olduğu və Prezident İlham Əliyevin müsər dövrün çağırışlarını rəhbər tutaraq inkişaf etdiridiyi Azərbaycanlıq ideologiyasının cəmiyyətdə təbliğidir və Qərbi Azərbaycanla bağlı tədqiqatlar da bu ideologiyanın müthüm bir qolu olaraq alımlarımız tərəfindən məsuliyyətə aparılır. Ermenistan Respublikası

Heydər Əliyev siyasetindən bəhs edən monoqrafiya

2023-cü il ölkəmizdə Ulu Önder Heydər Əliyevin anadan olmasının yüzüncü ildönümü sərəfinə "Heydər Əliyev III" elan edilmişdir. Bütün sahələrdə fəaliyətin təzahür taplığı "Heydər Əliyev III"ndə elm sahəsində də təqdirəlayiq işlər təzahür etməkdədir. Bu təqdirəlayiq işlərdən biri de Ümummülli Lider Heydər Əliyevin mənalı ölüm yolù və zəngin siyasi fəaliyətinə həsr edilən kitab və monoqrafiyaların çapı məsələsədir.

AMEA Naxçıvan Böləməsinin sədri, akademik İsmayıllı Hacıyev nəşr etdiyi "Heydər Əliyev siyaseti: tarix və müasirlik" monoqrafiyası da dahi liderin uzaq-görən siyasi fəaliyyətinə nəzər salan qiymətli elmi əsərlərindən biridir. Monoqrafiyanın elmi redaktoru AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, rəisi AMEA A.Bakixanov adına Tarix İnstitutunun Əliyevşünaslıq şöbəsinin müdürü, tarix elmləri doktoru Ədalət Qasımovdur. Monoqrafiya 2023-cü ilde "Elm" nəşriyyatında yüksək poliqrafiq keyfiyyətə, nəfis şəkildə çap edilmişdir.

Monoqrafiyanın əvvəlində epigraf olaraq seçilən Ulu Önder Heydər Əliyevin fikri əsərin başlıca məqsədi, məzmunu və ideyasına işq tutur. Əsər Ulu Önder Heydər Əliyevin bu müdrik fikri ilə başlayır: "Biz nadir bir irlən varisliyik. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu işləyi olmağa çalışaraq böyük bir tarixi keçmiş, zəngin mədəniyyəti, yüksək mənəviyatı olan ölkəmizin həm dünənində, həm bu gününə, həm də gələcəyinə derin bir məsuliyyət hissini ilə yanaşmalıdır".

Əsərin yazılıma məqsədini on səhifələrdən birində təqdim edilmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2023-cü ilin ölkəmizdə "Heydər Əliyev III" elan olunması haqqındaki Səren-cam da aydınlaşdır. Səren-camda Ulu Önderin ümum-mülli statusu barədə deyilir: "Heydər Əliyev öz xalqını zamanın mürkkəb tarixi-siyasi sınaqlarından uğurla çıxarmış və ardıcıl mübarizə apararaq onu müstəqiliyə qovuşdurmuş qüdrəti şəxsiyyətdir. Azərbaycan xalqı yeni əsre və yeni minilliyyət məhz Heydər Əliyev zəkasının işığında qədəm qoymuşdur. Davamlı yüksəliş yolunda inamlı irəliləyən müsər Azərbaycan Heydər Əliyevin həyat amalının tentənəsidir".

Monoqrafiyanın haqqında müfəssəl məlumatə əsərin müəllifi tərəfindən yazılılan "Ön söz" də rast gelinir. Ulu Önder Heydər Əliyevin şəxsiyyəti və misilsiz tarixi xidmətləri fonunda münasibət ifadə edilərək deyilir: "Xalqımızın Ümummülli Lideri Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixində, ölkəmizin hərtərəflə inkişafında, müstəqil Azərbaycan Respublikasının dünya birliyində layiqliyini tətmasında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Müsər Azərbaycan tarixinin otuz ilən artdıq bir dövür dərhi dəxəsiyyətin - Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır" və s.

Əsər "Ön söz" dən başlayaraq altı fesil, nəticə və ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Monoqrafiyanın ümumi məzmunu və qoyulan elmi problemlər əsər dək "Heydər Əliyev şəxsiyyəti və siyaseti" (I), "Ümummülli Lider Heydər Əliyevin Azərbaycan qayıdı" (II). Naxçıvanın milli azadlıq hərəkatının mərkəzine çevriləməsi. Müstəqiliyə doğru böyük dönüs" (III), "Heydər Əliyevin dövlətçiliyi telimi" (IV), "Heydər Əliyev və Naxçıvanın inkişaf strategiyası" (V), "Heydər Əliyev ideyaları Azərbaycanın uğurlarının əsasıdır" (VI) kimi fesillər daxilində araşdırılaraq nəticələndirilmiş, özü-nəməxsus, sanballı təhlilər yer almış, elmi fikir və qənaətlər eks etdirilmişdir.

"Heydər Əliyev III" çərçivəsində nəşr olunan monoqrafiya özünməxsus keyfiyyətlərə malikdir. Tam qatlıyyatlı demək olar ki, monoqrafiyanın hər bir fesili ayrılıqda bitkin, konseptual bir əsər tesiri bağışlayır. Əsər mövzu genişliyi, tədqiqat dərinliyi və məqsəd konkretliyinə malikdir. Monoqrafiyanın ən böyük əhəmiyyət və məziyətlərindən biri budur ki, əsərdə Heydər Əliyevin yürütdüyü siyaset, tarixi xidmətləri və qərarları konkret faktoloji baxımdan təqdim və təhlil olunduğu kimi, xüsusi tarixi inkişaf qanunauyğunluqları, konkret nəticələri və müsər Azərbaycanın nəqliyyətləri kontekstində dəyərləndirilərək daha geniş diapazonda təhlil edilmişdir.

Monoqrafiyanın ən maraqlı fesillərindən biri əsərin "Heydər Əliyev şəxsiyyəti və siyaseti" adlanan birinci feslidir. Burada ən müxtəlif xalq və ölkələrin görkəmli siyasi xadimlərinin fikirləri də nəzər diqqətə catdırılaraq görkəmli dövlət xadimi və siyaset adamı kimi Ulu Önderin şəxsiyyəti və siyasetinə nəzər yetirilmiş, oxucuların diqqətine çatdırılmış, habelə "Heydər Əliyev öyrənilməmiş dünyadır" tezisində konkret faktalar işığında haqq qazandırılmışdır. Belə ki, əsərdə müəllif müxtəlif görkəmli dövlət və siyasi xadimlərin Azərbaycan xalqının Ümummülli Lideri Heydər Əliyevin haqqındaki fikirləri təqdim edilmişdir:

- "Son yizzilliğek Heydər Əliyev gücündə ağıllı dövlət bacısı Azərbaycanda olmamışdır (Y.Hovar); - "...Heydər Əliyev ...ti ağı, güclü məntiqi, fənomen yaddaşı olan qüvvəti bir şəxsiyyət, sözün həqiqi

qi mənasında, kompyuter insandır" (R.Reyqan);

- O "nəinki Azərbaycanı və Amerikani, bütün dünyani idarə edə bilən dövlət xadimidir" (B.Klinton);

- "Azərbaycanı idarə edən ...yeganə mükemmel siyasi xadim" (Z.Bjezinski) və b.

Müəllif müxtəlif fikirlərə istinad edə və ümumiləşdirərək Heydər Əliyev haqqında yazır ki, "bir sıra həllarda Heydər Əliyevi "siyaset nəhəngi", "siyaset qross-smeysteri", "siyaset patriarxi" kimi xarakterə edirlər". Müəllif yazır: "Xalqımız qarşıya çıxan her hansı bir çətin problemin həlli, xilaskarlıq missiyasını Heydər Əliyevdə görür", "Qüdretli dövlət xadimi siyaset aləminin müəllimi id" və b.

Bu kimi tədqiqatlar fonunda müəllif Heydər Əliyevin türk dünyası birliyi işığında siyasi missiyasını da təqdim etmiş, evəzedilməz şəxsiyyəti hakimiyəti dənəmində "Kremldə ucalan türk bayraqı" olmasına konkret faktlarla aydınlaşdırılmışdır. Müəllif bugünkü ictimai, siyasi və mədəni münasibətləri fonunda Azərbaycan-Türkən qardaşlığı və eləcə də, ümumən, türk dünyasının birliliyi inkişafı fonunda da bu inkişafın və siyasi ideyinin praktiki zəmininin mehz Ulu Önder Heydər Əliyev tərəfindən atıldığı və möhkəm təməller üzərində ucalıldıqı qənaətlərin ifadə etmiş, dahi liderin "Bir millet, iki dövlət" tezisindən doğan siyasi-mədəni nəlliyyətin təzahür kimi meydana geldiyini esaslandırmışdır.

Əsərdə Ulu Önder Heydər Əliyevin doğma vətəni olan Naxçıvanla bağlılığı da məxsusi olaraq yer almışdır. Əsərin iki fesli dahi liderin həyatı və siyasi fəaliyyətində Naxçıvanın yeri və roluna həsr olunmuşdur. Əlbəttə, yaxşı məlumdur ki, blokadan yaradıldığı problemlər mənənəsində məhv olmaq tehlükəsizlə üzərə qalan Naxçıvana Ulu Önderin dönüşü və xidmətləri Azərbaycan və ümumən türk dünyası üçün böyük starateji əhəmiyyətini daşıyan Naxçıvanın tələyində mühüm nəlliyyətlərlə yadda qalmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Ümummülli Lider Heydər Əliyev 100 illik yubileyi münasibətlə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşadan Azərbaycan xalqına müraciət edərək qeyd etdiyi kimi: "Heydər Əliyevin geləcək şəfəliyyəti üçün Naxçıvan dövrünün böyük əhəmiyyəti var. Xalq mehz onu özüne rehber seçdi, bu, demək olar ki, blokada böyükler, onlar isə Naxçıvana qarşı təxribatlar tərəfdirdilər, desant gəndərirdilər, çevrilisə cəhd edirdilər. Sanki isteyirdilər ki, Naxçıvan da işgal altına düşsün. Ancaq xalq buna imkan vermedi, öz lideri etrafında six birləşmişdir və bir dəha demək isteyirəm, mehz Heydər Əliyevin qətiyyəti, fealiyyəti nəticəsinə də Naxçıvan torpaqları erməni işğalına məruz qalmadı". Məlum olduğu kimi, Moskvadan Azərbaycana dönen Heydər Əliyevi o zamankı hakimiyət Bakıya düşməyə icazə vermədiyindən dahi lider doğma vətəni olan Naxçıvana üz tutmuşdu. Naxçıvanlılar Heydər Əliyevin dərin mehəbbətlə bağına basıb, qoruyaq hifz etdikləri kimi, Heydər Əliyev də müdrik qərarları və uzaqgörən siyasi fealiyyətə Naxçıvanın müdafiə olunması və blokadanın cətinliklərini aşmasında məsilsiz rol oynamışdır. Ulu Önderin Naxçıvanı dənə Naxçıvan torpaqları erməni işğalına məruz qalmadı". Məlum olduğu kimi, Moskvadan Azərbaycana dönen Heydər Əliyevi o zamankı hakimiyət Bakıya düşməyə icazə vermədiyindən dahi lider doğma vətəni olan Naxçıvana üz tutmuşdu. Naxçıvanlılar Heydər Əliyevin dərin mehəbbə

XX əsrin 20-ci illerində Azərbaycanda ilk dəfə dövlət səviyyəsində elmi-tədqiqat məəssisələri şəbəkəsinin yaradılması həyata keçirildi. Azərbaycanda elmin səmərəli inkişafı, elm sahələrinin istiqamətləndirilməsi məqsədilə elmi koordinasiya mərkəzinin yaradılmasını zəruri etdi.

Bu dövrde respublikada elmi tədqiqatlar, əsasən Azərbaycan Dövlət Universitetində aparılırdı. 1920-1922-ci illerdə universitetdə humanitar, tibb və təbiət bölmələri daxil olan Elmi Assosiasiya müxtəlif elm sahələri üzrə problemlərin tədqiqi, milli elm kadrlarının hazırlanması və inkişafı problemlərinə hərəkəflə yardım göstərirdi. 1921-ci ilin sonunda universitetin nəzdində Təbiətşünaslar, Həmkarlar, bir qədər sonra Şərqşünaslar və Həkimlər cəmiyyətləri yarandı.

1923-cü ilin yazında bir qrup bakılı professor "Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti"nin Nizamnaməsinin təsdiq olunması xahişi ilə Xalq Maarif Komissarlığı Kollegiyasına müraciət edir. Xalq Maarif Komissarlığı həmin ilin 5 mayında qərara gəlir ki, cəmiyyətin nizamnaməsini sərəncamlı təsdiqləsin.

Noyabrın 2-də Maarif evində "Kommunist" qəzetiñin redaktoru H.P.Cəbiyevin təşəbbüsü ilə 46 görkəmlı alim və mütəxəssisin iştirak etdiyi cəmiyyətin ilk təsis iclası keçirilir. Cəmiyyətin fealiyyətini gücləndirmək, keyfiyyətə yüksəltmək məqsədilə prof. A.N.Samojloviç (sədr), A.R.Zifeldt (sədr müavini), V.M.Sisojev (xazinedar), V.A.Ryumin (katib), H.Cəbiyev, M.Q.Baharlı, R.Sabanov, prof. V.P.Smirnov-Loqinov, İ.F.Blinov, C.Quluzadə, A.N.Derjavin və digərlərindən ibarət müvəqqəti idarə heyəti seçilir. Fəxri sədri vəzifəsinə Səməd ağa Ağaməlioğlu təsdiq edilir.

14 dekabr tarixli illik iclasda cəmiyyətə 87 nəfər yeni üzv qəbul edildi. Təsisçilər və ilk həqiqi üzvlər sırasında alimlər yanaşı, Q.M.Musabəyov, R.Ə.Axundov, S.M.Əfəndiyev, Ç.I.Sultanzov, T.Şahbazi və digər ictimai dövlət xadimləri var idi. Eyni zamanda, D.Bünyadzadə, akad. V.V.Bartold, N.Y.Marr, S.F.Oldenburq, prof. M.F.Köprüllüzadə, S.S.Meşaninov cəmiyyətin fəxri üzvləri seçildi.

Beləliklə, qısa müddət ərzində cəmiyyətin fealiyyəti kəmiyyət və keyfiyyətə genişləndi, respublikamızın sosial-iqtisadi, siyasi həyatının əsası yer tutaraq əhalinin müxtəlif təbəqələrinin rəhbərini qazanıb, bir sözə Azərbaycanda elm populyarlaşmağa başladı.

Naxçıvan, Dağlıq Qarabağ, Şəki, Göyçay, Şamaxı, Şəmkir, Gəncə, Zaqatala, Ağdam, Quba və Lənkəranda Cəmiyyətin regional səbəberi, Bakının Suraxani, Qala, Maştağa və Bineqədi kəndlərində bölmələri açıldı.

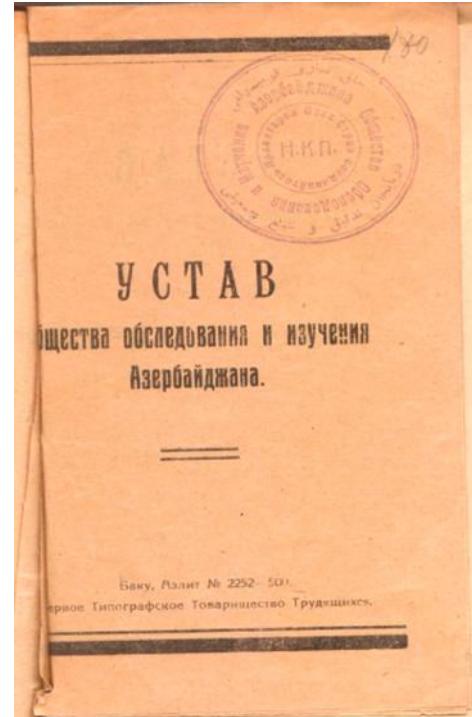
Yerli filiallar respublikada elmi fealiyyətin koordinasiyasını həyata keçirir, yerli əhalini, tələbə və elm adamlarını, ziyalıları cəmiyyətin sıralarına dəvət edirdi. Uzvlərin sayı 1000 nəfərdən artıq olmaqla Bakı qəzası kəndlərinin ziyanlarından ibarət idi.

Müstənsə olaraq, cəmiyyətin vəsaiti ilk vaxtlar yalnız üzvlük haqqından ibarət idi. Qarışında duran elmi-praktiki vəzifələrin geniş və əhatəli olduğunu, respublikanın iqtisadi sahəsi, xalqın maarifləndirilməsi kimi əhəmiyyətli problemlərin həllini nəzərə alaraq cəmiyyət hökumətində maliyyə təminatı və digər vəsaitlərlə təmin edilməsini təkidlə xahiş etdi. Artıq 1924-cü ilde cəmiyyətin vəsaiti üzvlük haqqı ilə yanaşı, Azərbaycan SSR Xalq Maarif Komissarlığı vəsaiti ilə edilən digər hökumət subsidiyalarından, mühəzirələr, kitab satışından toplanan maliyyə vəsaitlərindən formalaşdı.

Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyətinin fealiyyət coğrafiyası genişlənir

1925-ci ilde cəmiyyətin strukturunu xeyli təkmilləşir və bir neçə bölməsi yaradılır. Elmin müxtəlif sahələrində fundamental tədqiqatları yaxşılaşdırmaq məqsədilə ümumilikdə komissiyalar və alt komissiyalar - tarixi, etnoqrafiya, tarixi və ədəbi, dil, lüğət, botanika, fiziki-coğra-

Azərbaycanın elmi, mədəni irsini tədqiq edən sələf

"Azərbaycanı tədqiq edən və öyrənən Cəmiyyətin" nizamnaməsi (05.04.1924)

fiya, Xəzər dənizinin ekolojiyası və s. Orta Şərqi, Xəzər dənizinin ekolojiyası və s. Orta Şərqi, Xəzər dənizinin ekolojiyası və s. Orta

1925-ci ilde "Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyətin Xəbərləri" xüsusi metabat orqanı təsis edildi. 1926-1928-ci illerde jurnalın yeddi nömrəsi rus dilində 10 elmi məqalə çap etdi, onlardan 4-ü Azərbaycan tarixinə, 4-ü folklor sahəsinə və 6-sı digər nəşrlər olmaqla ümumilikdə 292 səhifə, 1250 tirajla nəşr edildi.

Həmin ilde cəmiyyətin iki illik fealiyyəti dəyərləndirilərkən, tətəbbü mərasimədə hökumət adından çıxış edən xalq maarif komissarı Müstafa Quliyev qeyd edirdi ki, cəmiyyətin fealiyyəti gələcəkdə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının yaranmasını təmin edəcək.

Bir qədər sonra cəmiyyətin tərkibində iqtisadi bölmə yarandı, bölmənin yaranması respublikada iqtisadiyyatın elm sahəsi kimi inkişafına təkan verdi. Bölmənin fealiyyətinin əsas istiqamətləri anketlər və monoqrafik tədqiqatlar əsasında Azərbaycanın, əsas etibarilə əyalətlərin iqtisadiyyatına aid yeni materialların toplanması, Azərbaycanda kustar sənaye sahəsində tədqiqatların aparılması, milli kadrların, əsasən ali məktəb telebələrindən ibarət işçi qruplarının çəlb etməklə ölkəmizin əyalətlərində iqtisadi problemlərin öyrənilməsini təmin etmək, bölmə üzvlərinin yerli iqtisadiyyat problemlərinə aid məruzələr və referatlarla çıxışlarını reallaşdırmaq olur.

Cəmiyyətin Tarixi etnoqrafiya bölməsinin işə əsas fealiyyət planı Bakı kitab anbarlarını Azərbaycanın ən qədim tarixinə aid zəngin mənbələrlə təchiz etmək, həmin mənbələrden bilavasitə Azərbaycana aid materialları sistemləşdirmək, harada və kim tərəfindən seçildiyini aydınlaşdırmaq, Azərbaycana aid ən qədim tarixi abidələrdən istifadəni müəyyənləşdirmək və bu sahədə çalışan mütəxəssislərlə əlaqə yaratmaq, Azərbaycana aid yunan və latin mənbələrində mövcud olan məlumatları araşdıraraq tədqiqatı çəlb etmək və müvafiq tarixi mənbələrin səmərəli istifadəsinə təmin etmək məqsədilə yerli ərebsünasların, hüquqşünasların, mütəxəssislərin fealiyyətini əlaqələndirmək kimi istiqamətləri əhatə edirdi.

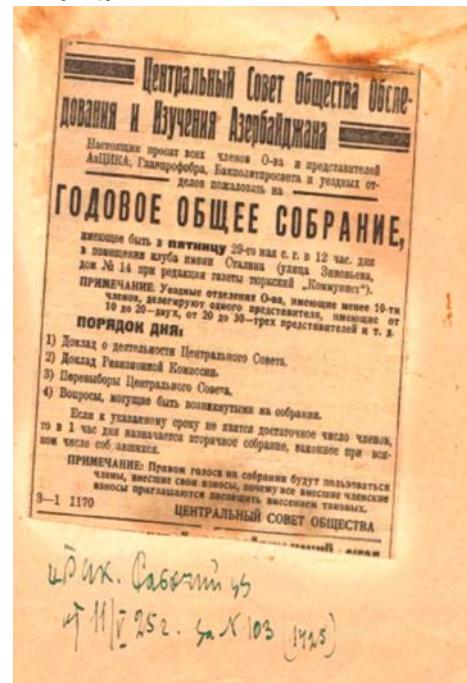
Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyətin Tarixi etnoqrafiya bölməsinin nəzdində yaradılmış İncəsənət komissiyası həmin illərdə Azərbaycan haqqında biliklərin populyarlaşdırılması sahəsində xeyli işlər gördü. Həmçinin informasiya tələbatını ödəmək məqsədilə kitabxana yaradıldı. Qısa zamanda, artıq 1925-ci ilde kitabxana şəhər ədəbiyyatına aid 10 min-dən artıq kitab (o cümlədən ən nadir nüsxələr) yığa bildi. Büro mühüm xəritələrin, cədvəllerin və digər əyani vəsaitlərin bərpasının zəruriliyi nəzərə alaraq kiçik kustar emalatxana təşkil etməyə müvəffəq oldu.

1923-cü il 16 dekabr tarixli birinci təşkilat iclasından sonra cəmiyyətin Təbiət elmləri bölməsi fealiyyətə başladı. Təbiət elmləri bölməsi professor S.N.Davidenkovun sədrliyi ilə fealiyyətin əsasını sırf elmi xarakterli tədqiqat işinə yönəltməklə yanaşı, cəmiyyətin topladığı bilik-

lərin yayılması, ekskursiyalar və digər tədbirlər keçirmək məktəblərə köməklik göstərirdi. Bölmənin qarşısında Azərbaycanın torpaq örtüyünün ilkin tədqiqatə cəlb ediləsi, müalicəvi mineral mənbələrin öyrənilməsi, əyalətlərin zooloji-coğrafi fauna-florasının tədqiq etmək, botanika sahəsində tədqiqatlar aparmaq, quşların qışlaşdırıcı yerlərdə qorunğu yaradılması, Kür-Araz vadisinin geologiyası və s. sahələri öyrənmək əsas vəzifələr idi.

1924-cü ilde Xalq Maarif Komissarlığı İttifaqının vesaiti hesabına A.V.Baqrının təribi etdiyi "Azərbaycanın bibliografiyası üçün materiallar" in nəşr edilmiş Biblioqrafiya bürosunun yaranmasına səbəb oldu.

Həmin il Birinci Ümumittifaq Türkoloji Konqresin (Bakı, 1926) təşkilatçısı, meşhur rus şərqşünas alim, akademik V.V.Bartoldun

Cəmiyyətin illik ümumi yığıncağı haqqında elan "Bakinskiy raboçiy" qəzeti - 11.05.1925, №1425

"Azərbaycan tarixinin очерки" adlı məqaləsinin çox böyük önəmi olduğunu diqqət çekilir, alim tərəf tutmadan, elmi araşdırılmalara sökünenərək Azərbaycanın adının yaranışını, "Kiçik Midianın Atropat adını alan yunanlar tərəfindən yeni formada - *Atropatena*" Azərbaycan təqdim edilməsini" təsdiqləyir.

Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyət qısa müddətdə Azərbaycan xalqının ədəbi ərisinin, folklorunun öyrənilməsinə və digər sahələrdə mühüm göstəricilər nail oldu. Qabaqcıl yazıçılar, filoloqlar, bəstəkarlar - C.Məmmədquluzadə, Ə.Haqqverdiyev, A.Sübhənverdiyanov, Ü.Hacıbeyov, H.Zeynalli, S.Mümtaz, Y.V.Çəmənzəməli, H.Əlizadə və digərlərindən ibarət xüsusi komissiya yaradıldı.

Həmçinin cəmiyyətin beynəlxalq fealiyyətinə xüsusi önem verilirdi. 1924-cü il fevralın 22-də Romada keçirilən torpaqşünasların IV Beynəlxalq Konfransında Smirnov-Loqinov Cəmiyyət qarşısında duran esas vəzifələrdən birinin Azərbaycan ərazisində torpaqların tədqiqatına cəlb etməsi və müvafiq tarixi mənbələrin səmərəli istifadəsinə təmin etmək məqsədilə yerli ərebsünasların, hüquqşünasların, mütəxəssislərin fealiyyətini əlaqələndirmək kimi istiqamətləri əhatə edirdi.

Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyətin Tarixi etnoqrafiya bölməsinin nəzdində yaradılmış İncəsənət komissiyası həmin illərdə Azərbaycan haqqında biliklərin populyarlaşdırılması sahəsində xeyli işlər gördü. Həmçinin informasiya tələbatını ödəmək məqsədilə kitabxana yaradıldı. Qısa zamanda, artıq 1925-ci ilde kitabxana şəhər ədəbiyyatına aid 10 min-dən artıq kitab (o cümlədən ən nadir nüsxələr) yığa bildi. Büro mühüm xəritələrin, cədvəllerin və digər əyani vəsaitlərin bərpasının zəruriliyi nəzərə alaraq kiçik kustar emalatxana təşkil etməyə müvəffəq oldu.

Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyətin Tarixi etnoqrafiya bölməsinin nəzdində yaradılmış İncəsənət komissiyası həmin illərdə Azərbaycan haqqında biliklərin populyarlaşdırılması sahəsində xeyli işlər gördü. Həmçinin informasiya tələbatını ödəmək məqsədilə kitabxana yaradıldı. Qısa zamanda, artıq 1925-ci ilde kitabxana şəhər ədəbiyyatına aid 10 min-dən artıq kitab (o cümlədən ən nadir nüsxələr) yığa bildi. Büro mühüm xəritələrin, cədvəllerin və digər əyani vəsaitlərin bərpasının zəruriliyi nəzərə alaraq kiçik kustar emalatxana təşkil etməyə müvəffəq oldu.

Azərbaycanı Tədqiq edən və Öyrənən Cəmiyyətin Tarixi etnoqrafiya bölməsinin nəzdində yaradılmış İncəsənət komissiyası həmin illərdə Azərbaycan haqqında biliklərin populyarlaşdırılması sahəsində xeyli işlər gördü. Həmçinin informasiya tələbatını ödəmək məqsədilə kitabxana yaradıldı. Qısa zamanda, artıq 1925-ci ilde kitabxana şəhər ədəbiyyatına aid 10 min-dən artıq kitab (o cümlədən ən nadir nüsxələr) yığa bildi. Büro mühüm xəritələrin, cədvəllerin və digər əyani vəsaitlərin bərpasının zəruriliyi nəzərə alaraq kiçik kustar emalatxana təşkil etməyə müvəffəq oldu.

Nəhayət, 1925-ci il iyulun sonlarında cəmiyyətin həyatında ciddi dönüş yarandı. Yeni üzvlərin cəmiyyətə gəlisi 3 bölmənin - Tarixi etnoqrafiya, Sosial-iqtisadi və Türkologiya bö-

lərin yayılması, ekskursiyalar və digər tədbirlər keçirmək məktəblərə köməklik göstərirdi. Bölmənin qarşısında Azərbaycanın torpaq örtüyünün ilkin tədqiqatə cəlb ediləsi, müalicəvi mineral mənbələrin öyrənilməsi, əyalətlərin zooloji-coğrafi fauna-florasının tədqiq etmək, botanika sahəsində tədqiqatlar aparmaq, quşların qışlaşdırıcı yerlərdə qorunğu yaradılması, Kür-Araz vadisinin geologiyası və s. sahələri öyrənmək əsas vəzifələr idi.

1924-cü il noyabrın 8-də cəmiyyətin ikinci ildönmü münasibətilə Xalq Komissarları Şurası ile Xalq Maarif Komissarlığı tərəfindən yenilənilmiş Maarif Evində cəmiyyət üçün yer ayrıldı.

Bu ərefədə cəmiyyətin strukturunda ciddi dəyişikliklər baş verdi, bir sıra mühüm əhəmiyyətli komissiyalar - Xüsusi hüquq bölmə nezdində Hüquq komissiya, Kənd təsərrüfatı bölmə nezdində Kənd təsərrüfatı komissiyası, Sosial-iqtisadi bölmənin nezdində Maliyyə komissiyası və s. yarandı. Bu dövrde Şimali Qafqaz Mədən Elmi-Tədqiqat Diyarşunaslıq Institutoyun Əsasnaməsi qəbul olundu və 1926-ci ildə ilk dəfə arxeologiya sahəsində Azərbaycan ərazisində tunc abidələrinin öyrənilməsi üzrə iş planı tərtib olundu. Cəmiyyətin fəxri üzvü prof. I.I. Meşaninov rəhbərliyi ilə Xocalıya, A.Əsərovun rəhbərliyi ilə Naxçıvana, Zəngəzur, Qarabağ, Muğan düzənərə arxeoloji ekspedisiyalar şəhərə keçirildi. Həmçinin 1925-ci ilin sonunda Bakıda Ümumittifaq Türkoloji Qurultayının çağırılması zəruriyyəti artıq aktuallaşdı.

Azərbaycan və Ermənistan arasında Qarabağ münaqişəsinin səbəbləri və nəticələri haqqında

M.Hakan Yavuz və Maykl M.Günterin "Azərbaycan və Ermənistan arasında Qarabağ münaqişəsi: səbəblər və nəticələr" (M.Hakan Yavuz, Michael M.Gunter. The Karabakh Conflict between Armenia and Azerbaijan: Causes & Consequences. Palgrave Macmillan, 2022) adlı kitaba resenziya

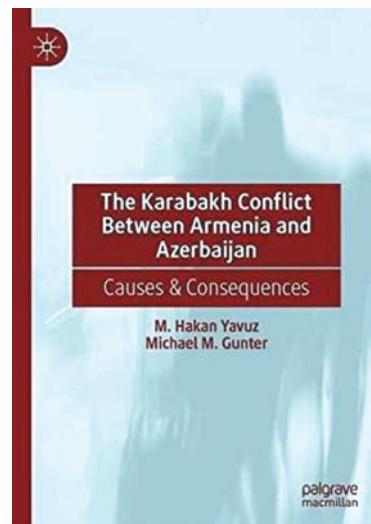
Ermənistən-Azərbaycan Dağılıq Qarabağ münaqişəsi keçmiş SSRİ məkanında baş vermiş ilk münaqişələrdən biridir. Otuz il ərzində münaqişə vahid ölkənin - Sovet İttifaqı respublikaları arasında qarşıdurmadan beynəlxalq münaqişəyə çevrilmişdir.

İkinci Qarabağ müharibəsinin Azərbaycanın böyük Zəfəri ilə başa çatmasından sonra dünya tədqiqatçılarının, xüsusilə Avropa və ABŞ tədqiqatçılarının münaqişənin tarixinə olan elmi mərağası daha da artmışdır. Bununla əlaqədar belə bir məqamı xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, etnik münaqişələrin həlli mexanizmlərinə baxış kontekstində Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsinin tarixi üzrə tədqiqatlar bütün etnik münaqişələrin, xüsusilə postsovet məkanında baş verən münaqişələrin arasında masası üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Tarix göstərir ki, həll edilməmiş münaqişələr sadəcə bu və ya digər bölgədəki sabitlik üçün deyil, daha böyük coğrafiya üçün de təhlükə yaradır. Belə ki, Cənubi Qafqazda qeyri-sabitlik bütün Yaxın Şərədə də qeyri-sabitliyə yol açır. Diger tərəfdən, etnik münasibətlər, ziddiyətlər və onların doğurduğu münaqişələr və regional qarşıdurmalarla bağlı məsələlər beynəlxalq münasibətlər sisteminde əhəmiyyəti yer tutur və öyrənilməsi elmi zərurət kəsb edir.

Məlum olduğunu kimi, Qərbi tədqiqatçılarının əksəriyyəti Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsinə ermənilərlər azərbaycanlılar arasında "tarixi düşmənciliyin" təzahürü kimi dəyərləndirir. Münaqişənin bu şəkildə dəyərləndirilməsi XX əsirin əvvəllerine aid çoxsayılı tarixi faktlara də təsdiqlənir. Cənubi Qafqaz 1905-1906-ci və 1918-1920-ci illərdə ermənilər tərəfindən Azərbaycan türklərinə qarşı ilk açıq, iri miqyaslı və müteşəkkil qırın akti olan və "erməni-müləmələr qırğını" adını almış qanlı hadisələrə çalxalanmışdır. Azərbaycanlılar 1948-1953-cü illərdə məqsədönlü şəkildə öz tarixi torpaqlarından deportasiya edilmiş, Azərbaycan türklərinin və Azərbaycanın coxeslik mədəni irlisinin mahvi iştir. 1905-1906-ci və 1918-1920-ci illərdə, iştir sovet dövründə, isə 1990-ci əllərin əvvəllerində eyni səssənə ilə, lakin daha böyük qəddarlıqla davam etdirilmişdir. Beynəlxalq ictimaiyyət isə başarıyyətə qarşı 100 ilən çox davam edən erməni cinayətlərini lazımi səviyyədə qınamamış və bununla da əslində bu cinayətlərin XXI əsrin əvvəllerində tekrarlanmasına imkan yaratmışdır.

2022-ci ildə nəşr edilən əsərlər içərisində M.Hakan Yavuz və Maykl M.Günterin müəllifi olduqları "Azərbaycan və Ermənistan arasında Qarabağ münaqişəsi: səbəblər və nəticələr" adlı əsəri xüsusi diqqətə layiqdir. Monografiyanın müəllifləri məşhur türk politoloq və tarixçi, müasir Türkiye üzrə tədqiqatçılar sahəsində tanınmış mütəxəssislərdən biri, Yuta Universitetinin (Solt-Leyk Siti, Yuta, ABŞ) Politologiya Departamentinin professoru M.Hakan Yavuz və nüfuzlu amerikalı tarixçi, XX əsr Yaxın Şərqi tarixi üzrə mütexəssis, Tennessee Texnoloji Universitetinin (Kukvill, Tennessee, ABŞ) Sosio-İqtisadiyyat və Siyasi Elmlər Kafedrasının professoru Maykl M. Günterdir. 2022-ci ilin sonlarında nəşr olunmuş monografiyada Ermənistən-Azərbaycan Dağılıq Qarabağ münaqişəsinin əsas mərhələləri araşdırılmışdır. Müəlliflər münaqişə tərəfləri ilə yanaşı, bu etnosiyasi qarşıdurmaya bu və ya digər dərəcədə cəll olunmuş böyük qüvvələrin (Rusiya, ABŞ, Avropa İttifaqı, Türkiye, İran) mövqelərini de tedqiq etmişlər. Monografiyada Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsinin yaranması və inkişafının, eləcə də 2020-ci il 44 günlük müharibədən sonra durumun sosial-siyasi aspektləri araşdırılmışdır.

Tədqiqat giriş, 6 fesil və nəticədən ibaretdir. Hər fesil konkret məqsədə təbe edilmişdir və peşəkarca yerinə yeti-

riilmiş bitkin bir tədqiqat xarakteri daşıyır.

Adı çəkilən kitabın "Dağılıq Qarabağda davam edən münaqişənin tarixi fonu" adlı ikinci fesil aşağıda ki paraqraflardan ibaretdir: "Qarabağ münaqişəsinin sosial-siyasi səbəbləri", "Azərbaycanlılar türk olaraq: Qarabağ münaqişəsi 1915-ci il "soyqırımı"nın davamı kimi", "Cəfə ve şəxsiyyət", "Münaqişə boyu davam edən hadisələrin izlenimləri", "Birinci mərhələ (1987-1991)", "Sumqayıt hadisəleri", "İkinci mərhələ (1991-1994)", "Azərbaycanın Nankini - Xocalı", "Ateşkəs haqqında anlaşıma və resmi tələblərin tərkibi (1991-1995)". Fesilde Birinci Qarabağ müharibəsinin (1988-1994) səbəbləri araşdırılır və təbiidir ki, Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsi gedişindən baş vermiş in iri miqyaslı və qanlı soyqırımı olan Xocalı faciəsinə xüsusi yer verilir. "Xocalı soyqırımı" adını almış bu qanlı faciə neticesində yüzlərə azərbaycanlı qətlə yetirilmiş və esir alınmış, şəhərə yekən edilmişdir. "Yapıcıya 1937-ci ildə Çini ələ keçirib müstəmləkələşdirmək məqsədilə hücum etdiyindən Çinin qədim şəhəri və o zamankı paytaxtı Nankindən ən dəhşətli qırğınından birini həyata keçirdi. Qətlər, təcavüzler, talanları və yanğınlar "Nankinə qarşı təcavüz" adını aldı və bu dəhşətli hadisədə 50.000-dən 300.000-dək insan qətlə yetirildi. Xocalı soyqırımı da Azərbaycanın Nankini hesab etmək olar, şəhərin sakıntıları bu qırğını öz milli tarixlərinin ağır sehifəsi olaraq xatırlayırlar" (s.53).

Kitabın üçüncü fesili "Birinci müharibənin Ermənistən və Azərbaycan üçün nəticələri" adlanır. Birinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrini araşdırma fesili iki paraqrafa ayrılmışdır: "Ermənistən: Qarabağ klanının yüksəliyi. Hayastanlılar və qarabağlılar arasında gərgin münasibələr; Əbədi müharibənin iqtisadiyyatı; regional yadlaşma və migrasiya; ermənilərin milli kimliyində dəyişikliklər və soyqırımla ritorikası; Xarici siyasetə tesirlər; Rusiya başlıca hamı olaraq" və "Azərbaycan: Əlk üçün müharibənin nəticələri"; "Təhlükəsizlik, özünü feda etmə, milliyyətçilik" və "Azerbaycanın Rusiyaya baxışı; Milli kimlik olaraq Azərbaycanlılıq; Dövlət quruluğu və silahlı qüvvələr; Xarici siyasetin xüsusi məsəlesi: Qarabağın azad edilməsi". Bu fesilde müəlliflər Dağılıq Qarabağ münaqişəsinə etnik və milli kimlik araşdırımları kontekstində yanaşmağa çalışmışlar. Bəzi tədqiqat-

çılarsı hesab edir ki, milli kimlik mövzusu uzun müddət diqqətdən kənardə qalmışdır və Ermənistən-Azərbaycan münaqişəsi sadəcə xristianlıq ilə İslamın qarşısundurması və ya türk-erməni düşmənciliyi ilə izah edilmişdir. Qərb tədqiqatçıları anlamalıdır ki, münaqişənin kökü dini və ya etnik dəyərlərdəki müxtəlifliyə deyil, belə bir tarix faktı dayanır ki, münaqişə tərəflərindən biri öz "milli dəyərlərini" digərə qəbul etdirməyə çalışır. Ermənistən bu münaqişəni İslamin xristianlıqla qarşısundurması, őzünü isə "Islam terrorizmi"ne qarşı xristian dünyasının postpostu kimi təqdim etməyə çalışır. Mehəz bu səbəbdən de kitabın müəllifləri belə bir sualla çıxış edirlər: münaqişəyə səbəb olan "keçmişin səhifəsi" nələrdə? Ardından da öz fikirini konkret şəkildə izah edirlər: "Arxiv sənədlərinin və ikinci dərcəli ədəbiyyatın diqqəti arasında gələn etibarlıdır. Həqiqətədə isə erməni separatçı hərəkatının təşkülündə həlledici amil etnik ermənilərin roluna və irredentist erməni milliyyətçiliyi tərəfindən təxirdən istifadə etməsi faktına bağlıdır. Siyasi iddiaları güclü olan erməni milliyyətçiləri İrvandakı yeni siyasi elita ilə əməkdaşlıq edərək azərbaycanlıların onların hüquqlarına təpədidiğini düşündür. Qarabağdağı sırvı ermənilərin arasında etirazlar yaratmış və bu şəkildə erməni zorakılıqları haqqı qazandırmışlar" (s.175).

Nəticədə monografiya müəlliflərinin əsas yekun müddəələri verili və belə bir fakt xüsusi vurğulanır ki, beynəlxalq hüquq guya ermənilərin öz müqəddərəti təyinətə hüquq olmasına haqqında yanlış arqumentlərin olmasına baxın. Dağılıq Qarabağın Azərbaycana məxsus olmasını qəti şəkildə müəyyən etmişdir. Müəlliflər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin müdürük rəhbər rolu da əsərde yüksək qiymətləndirilmiş, ikinci Qarabağ müharibəsi neticesində gerçəkləşdiriləcək anlaşmaların hər iki tərəfin dinc geləcəyi üçün perspektivləri araşdırılmışdır. Müəlliflər haqlı olaraq problemi Qərb tarixşünaslığını təqnid edir və qeyd edirlər ki, "Qarabağ münaqişəsi üzrə nəşrlərin böyük əksəriyyəti münaqişənin tarixi köklərinə istinad edərək erməni nöqtəyi-nəzərəne üstünlük verir. Onların bu nöqtəyi-nəzərə əsaslanması, ehtimal ki, ermənilərin özlərinin iddialarına tarixi əsas axṭarmaları ilə bağlıdır. Azərbaycanın nöqtəyi-nəzəri isə sadəcə bu iddialar reaksiya şəklinde olub, intellektual məzmununa görə zəif olmuşdur, cüntü azərbaycanlılar oturmuş bir akademik diasporanın tərkib hissəsi deyiller. Diger tərəfdən, Azərbaycan nöqtəyi-nəzəri çox vaxt sadəcə Azərbaycan türkçəsində yazılmış nəşrlərde ifade olunur. Ingilis dilində olan nəşrlərən çox qismində Qarabağ münaqişəsinin kökləri haqqında Azərbaycanın irəli sürdüyü arqumentlərə rast gəlinir" (s. 38).

Kitabın dördüncü fesili "Uğursuz danışçılar" adlanır və danışqlara cəlb olunmuş ölkələrə və təşkilatlara müvafiq olaraq ayrı-ayrı paraqraflara ayrılmışdır. İran, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, ATƏT-in Minsk Prosesi. Müəlliflər ATƏT-in Minsk gruпу çərçivəsində (Rusiya, ABŞ və Fransa) münaqişənin demək olar ki, 30 il davam edən, lakin her hansı bir nəticəsi olmayan siyasi nizamlanması prosesini ətraflı izləməye çalışmışlar.

"Öz müqəddərəti təyinətə və ya ərazi bütövlüyü? Beynəlxalq hüquq, siyasi doktrinaların qarşılıqlılaşdırılması və onların Qarabağ üçün nəticələri" adlanan beşinci fesilde müəlliflər münaqişəni ərazi bütövlüyü və xalqların öz müqəddərəti təyinətə prinsipleri nöqtəyi-nəzərəndən araşdırırlar. Fesil "Giriş", "Əlavə arqumentler", "Gələcək imkanlar" və "Netice" adlı paraqraflardan ibarətdir.

"İkinci Dağılıq Qarabağ müharibəsi: səbəbləri və nəticələri" adlı altıncı fesilde müəlliflər ikinci Qarabağ müharibəsinin (2020-ci ilin sentyabr-noyabr) səbəblərini və nəticələrini araşdırırlar. Bu fesil aşağıdakı paraqraflardan ibarətdir: "İkinci Qarabağ münaqişəsinin səbəbləri", "Əliyev Paşinyana qarşı", "Türkçənin rolü və Ərdoğanın qətiyyəti", "Rusyanın bitməyən, lakin zeifleyən mövqeyi", "Ermənisiyəsi sivilizasiyaların toqquşması", "Hərbi eməliyyatların dayanması: münaqişənin transformasiyası", "İkinci müharibənin sosial-siyasi nəticələri", "Azərbaycan dövlətinə və cəmiyyətinə təsiri", "Erməni dövlətinə və cəmiyyətinə təsiri", "Qarabağın yenilən statusu ilə bağlı mübahisələr: müs-

təqiliyik, muxtarriyyət və ya azlıqların hüquqları", "Nəticələr".

Müəyyən etdiyi presedentlər və dünyada digər separatçı müharibələr üçün nəticələri diqqətə alınaraq, Qarabağ məsələsinin gelecek üçün əhəmiyyəti tədqiqatda xüsusi vurğulanır. Kitabda separatçı müharibələrin beynəlxalq hüquqı presedentlərini arasında məsələlər Dağılıq Qarabağ münaqişəsinin hərtərəlli icmalına çalışılmışlar. Müəlliflərin fikrincə, erməni milliyyətçiləri tərəfindən təbliğ edilən "Türkərə" qarşı ələmətənərən nifret azərbaycanlılarının üzərində gerçəkləşdirilmiş, Azərbaycan xalqı sistemli şəkildə qətillərin və etnik məitimləmələrin qurbanı olmuşdur" (s.175).

Nəticədə monografiya müəlliflərinin əsas yekun müddəələri verili və belə bir fakt xüsusi vurğulanır ki, beynəlxalq hüquq guya ermənilərin öz müqəddərəti təyinətə hüquq olmasına haqqında yanlış arqumentlərin olmasına baxın. Dağılıq Qarabağın Azərbaycana məxsus olmasını qəti şəkildə müəyyən etmişdir. Müəlliflər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin müdürük rəhbər rolu da əsərde yüksək qiymətləndirilmiş, ikinci Qarabağ müharibəsi neticesində gerçəkləşdiriləcək anlaşmaların hər iki tərəfin dinc geləcəyi üçün perspektivləri araşdırılmışdır. Müəlliflər haqlı olaraq problemi Qərb tarixşünaslığını təqnid edir və qeyd edirlər ki, "Qarabağ münaqişəsi üzrə nəşrlərin böyük əksəriyyəti münaqişənin tarixi köklərinə istinad edərək erməni nöqtəyi-nəzərəne üstünlük verir. Onların bu nöqtəyi-nəzərə əsaslanması, ehtimal ki, ermənilərin özlərinin iddialarına tarixi əsas axṭarmaları ilə bağlıdır. Azərbaycanın nöqtəyi-nəzəri isə sadəcə bu iddialar reaksiya şəklinde olub, intellektual məzmununa görə zəif olmuşdur, cüntü azərbaycanlılar oturmuş bir akademik diasporanın tərkib hissəsi deyiller. Diger tərəfdən, Azərbaycan nöqtəyi-nəzəri çox vaxt sadəcə Azərbaycan türkçəsində yazılmış nəşrlərde ifade olunur. Ingilis dilində olan nəşrlərən çox qismində Qarabağ münaqişəsinin kökləri haqqında Azərbaycanın irəli sürdüyü arqumentlərə rast gəlinir" (s. 38).

Qeyd edək ki, bütün üstün tərəflərinə rəğmən, M.Hakan Yavuz və Maykl M.Günterin müəllifi olduqları tədqiqatçılarla qışılardan qışılardan təqrid edir və qeyd edirlər ki, "Qarabağ münaqişəsi üzrə nəşrlərin böyük əksəriyyəti münaqişənin tarixi köklərinə istinad edərək erməni nöqtəyi-nəzərəne üstünlük verir. Onların bu nöqtəyi-nəzərə əsaslanması, ehtimal ki, ermənilərin özlərinin iddialarına tarixi əsas axṭarmaları ilə bağlıdır. Azərbaycanın nöqtəyi-nəzəri isə sadəcə bu iddialar reaksiya şəklinde olub, intellektual məzmununa görə zəif olmuşdur, cüntü azərbaycanlılar oturmuş bir akademik diasporanın tərkib hissəsi deyiller. Diger tərəfdən, Azərbaycan nöqtəyi-nəzəri çox vaxt sadəcə Azərbaycan türkçəsində yazılmış nəşrlərde ifade olunur. Ingilis dilində olan nəşrlərən çox qismində Qarabağ münaqişəsinin kökləri haqqında Azərbaycanın irəli sürdüyü arqumentlərə rast gəlinir".

Bununla yanaşı, hesab edirik ki, Yaxın Şərqi üzrə tanınmış tədqiqatçılar olan M.Hakan Yavuz və Maykl M.Günterin yeni əsəri oxucu üçün təkcə erməni-azərbaycanlıların əməkdaşlığı təxəllüsündən ibarətdir. Halbuki statistiki göstəricilər Dağılıq Qarabağ Muxtar Vilayətindəki (DQVM) ermənilərin həyata keçiriyən qəsəbələrənən əməkdaşlığı təxəllüsündən ibarətdir. Qarabağ müharibəsi neticesində gerçəkləşdiriləcək anlaşmaların hər iki tərəfin dinc geləcəyi üçün perspektivləri araşdırılmışdır. Müəlliflər haqlı olaraq problemi Qərb tarixşünaslığını təqnid edir və qeyd edirlər ki, "Qarabağ münaqişəsi üzrə nəşrlərin böyük əksəriyyəti münaqişənin tarixi köklərinə istinad edərək erməni nöqtəyi-nəzərəne üstünlük verir. Onların bu nöqtəyi-nəzərə əsaslanması, ehtimal ki, ermənilərin özlərinin iddialarına tarixi əsas axṭarmaları ilə bağlıdır. Azərbaycanın nöqtəyi-nə

Avstraliyanın elm və təhsil qurumları ilə birgə tədqiqatlar aparılır

İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun 9 sayılı şöbəsində müasir infor-masiya texnologiyalarının elmi-nəzəri əsaslarının tədqiqi və inkişaf etdiril-məsi istiqaməti üzrə Big Data analiti-kası və Data Mining problemləri tə-dqiq olunur.

Bu barədə şöbə müdürü, AMEA-nın müxbir üzvü Ramiz Aliquliyev institutun Elmi şurasının iclasında bu struktur bölmənin 2023-cü ilin birinci yarısı üzrə hesabatının müzakirəsi zamanı məlumat verib.

Yarım illik dövr ərzində şöbədə aparılan elmi tədqiqat işlərini diqqətə çatdırı Ramiz Aliquliyev hesabat dövründə böyük biliklərin analitikasının (Big Knowledge Analytics) elmi-nəzəri əsaslarının araşdırıldığını, beynəlxalq elmi əməkdaşlıq çerçivəsində Avstraliya Federativ Universiteti və Melburn Kral Texnologiya İnstitutu ilə klasterləşmənin elmi-nəzəri əsaslarının inkişaf etdirilməsi üçün yeni model və alqoritmərin işlənildiyini diqqətə çatdırıb.

Şöbə rəhbəri həmcinin neft-qaz sənayesinin idarəetmə sistemlərinin kompleks kiber-fi-ziki təhlükəsizliyi məsələləri ilə bağlı görülmüş işlər barədə danışıb, bu istiqamətdə ümumilikdə 10 məqalənin hazırlanlığını vurğulayıb.

Ramiz Aliquliyev rəhbərlik etdiyi şöbədə böyük həcmli məlumatlarda anomaliyaların aşkarlanması üçün alqoritmərin işlənməsi istiqamətdə yerinə yetirilmiş işləri diqqətə

çatdırıb. O, anomaliyaları aşkarlayan alqo-ritmlərin Apache Spark mühitində eksperi-mental yolla müqayisəli analizinin aparıldığı, böyük ölçülü məlumatların klasterləşdirmə alqoritmərinin və məlumatlarda anomaliyalaraın aşkarlanması alqoritmərinin müasir vəziyyətinin təhlil olunduğunu, o cümlədən anomaliyaları aşkarlayan klasterləşdirmə alqoritmərinin eksperimental yolla müqayisəli analiz olunduğunu və onların çatışmazlıqlarının müyyəyen edildiyini vurğulayıb.

O, həmcinin plagiatlığının aşkarlanması üçün metnlərin intellektual analizi metodlarının işlənməsi, virtual mühitdə tələbələrin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq tədris resurslarından istifadənin qiymətləndirilməsinin in-tellektual metod və alqoritmərin yaradılması, böyük məlumatların analizi üçün dərin təlim modelləri və metodlarının işlənməsi mövzu-sunda aparılan tədqiqatların vəziyyəti ilə bağlı məlumat verib. Eyni zamanda, elektron ticarətdə firildaqqılığın aşkarlanması üçün metod və alqoritmərin işlənməsi, Əşyaların Interneti sistemlərdə bəzi növ kiberhücumların aşkar-

lanması üçün dərin təlim üsullarının işlənməsi, pilotsuz ucan aparatların hərəkətinin idarə olunması, elcə de iyerarxiyaya əsaslanan klasterləşdirmə alqoritmərinin böyük verilənlərə tətbiqinin araşdırılması ilə bağlı aparılan tədqiqatların nəticələrini təqdim edib.

Ramiz Aliquliyev cari ildə şöbə əməkdaş-ları tərəfindən 9-u "Web of Science", 3-ü isə "Scopus" a daxil olmaqla ümumilikdə 17 mə-qalənin, o cümlədən respublika və beynəlxalq səviyyəli 6 konfrans materialının çap olunduğu bildirib.

AMEA-nın vitse-prezidenti, institutun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev çıxış edərək şöbənin hesabatı ilə bağlı fikirlərini bölüşüb, doktorant və dissertantların elmi fəaliyyətinin gücləndirilməsinə dair tövsiyələrini verib. Akademik R.Əliquliyev şöbədə müasir çağırışlara cavab verən prioritət elmi istiqamətlərdə aparılan tədqiqatlarda gənc tədqiqatçıların fəal iştirakının vacibliyini vurğulayıb.

Elmi şuranın qərarı ilə şöbənin yarımillik hesabatı qənaətbəxş hesab olunub.

ELAN

"Horizon Avropa" Proqramına layihələrin hazırlanması üzrə təlimlər keçiriləcək

Avropa Komissiyası (AK) Avropa İttifaqı və Azərbay-can arasında Tədqiqat və İnnovasiya Əməkdaşlığına Dəstek, Azərbaycan tədqiqatçılarının, dövlət və özəl sektorlardan olan mütəxəssislərin "Horizon Avropa" Proqramında uğurlu iştirakının təmin edilməsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir. Bu məqsədlə, AK-nın ekspertlərinin iştirakı ilə layihələrin hazırlanması üzrə növbəti təlimlərin və fərdi məsləhətlərin təşkil edilməsi nəzərdə tutulub.

26-27 sentyabr 2023-ci il tarixlərində layihələrin hazırlanması üzrə keçiriləcək təlim Azərbaycandan olan tədqiqatçılar və innovatorlara "Horizon Avropa" Proqramının yeni çağırışlarına yüksək keyfiyyəti və rəqabətədavamlı layihə təkliflərinin hazırlanması, onların Avropa tədqiqat və innovasiya şəbəkəsi-ne integrasiya olunması üçün köməklik göstərilməsinə yönəldilib. 28-29 sentyabr 2023-cü il tarixlərində keçiriləcək ekspert məsləhətlərinin təşkilinin məqsədi isə konkret layihə təklifləri-ne fərdi dəstəyin göstərilməsidir.

Təlimlərdə iştirak etmek istəyənlər aşağıdakı link vasitəsi-lə qeydiyyatdan keçməlidirlər: <https://horizon-europe.azerbaijan.service-facility.eu/>

Qeydiyyat 1 sentyabr 2023-cü il tarixinə qədər açıqdır. Təlimlərdə iştirak üçün seçimlər AK-nın ekspertləri tərəfindən aparılacaqdır.

Əlavə məlumat üçün AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq elmi təşkilatlarla iş şöbəsinə müraciət edilə bilər.

**Əlaqə: (+994 12) 492 34 46, (+994 12) 492 54 93;
E-mail: hh.esmal@hotmail.com**

"Qərbi Azərbaycan toponimləri və mikrotoponimləri" mövzusunda respublika konfransı

2023-cü ilin oktyabr ayında AMEA-nın Nəsimi adına Dil-çilik İnstitutunda "Qərbi Azərbaycan toponimləri və mikrotoponimləri" mövzusunda respublika elmi konfransı keçiriləcək.

Mövzu üzrə məqalələr Azərbaycan, türk, rus və ingilis dillərində qəbul olunur.

Məqalə müəlliflərinin nəzerinə:

- Metnин həcmi 5 səhifə, A4 formatda, 12 ölçüdə, Times New Roman şrifti ilə;
- Məqalə A4 formatda, hər tərəfdən 2 sm, 1 interval ölçü ilə;
- Ədəbiyyat siyahısı əlifba üzrə;
- İstənilənlər kvadrat mötrizədə, sıra nömrəsi və səhifə [7, 21] göstərilərək yazılımalıdır.

Konfransda iştirak etmek üçün məqalələr 25 sentyabr 2023-cü il tarixinədək konfranstponimika@gmail.com elektron ünvanına göndəriləməlidir.

Konfransın mövzusuna və qoyulan tələblərə cavab vermə-yən məqalələr qəbul edilmir.

AMEA-nın Gəncə Bölməsində dəyirmi masa

AMEA-nın Gəncə Bölməsində gör-kəmli ictimai xadim, maarifçi, müəllim, ədəbiyyatşunas Abdulla Surun ana-dan olmasının 140 və Milli Mətbuatimiz-in yaranmasının 148-ci ildönümüne həsr edilmiş dəyirmi masa keçirilib.

Tədbirdən önce dəyirmi masa iştirakçıları Abdulla Surun və Milli Mətbuatımızın görkəmli nümayəndələrindən Əsger ağa Goraninin mezarlarını ziyarət ediblər.

Sonra AMEA-nın Gəncə Bölməsinin müsavire salonunda mövzu üzrə dəyirmi masa keçirilib. Bölmənin sədrinin müvəvvi-

Sara Əzizova tədbiri giriş sözü ilə açıraq, Abdulla Surun Azərbaycan ədəbiyyatşunaslıq və maarifçilik, o cümlədən mətbuat tarixində xüsusi izə malik olan şəxsiyyət olduğunu diqqətə çatdıraraq, bugünkü tədbirdə səslənəcək çıxışları millətimizin tərəqqisine xidmət etmiş Gəncənin işqli simalarının heyat və faaliyyətinin öyrənilməsinə da-ha bir töhfə kimi dəyərləndirdib.

Sonra mövzular üzrə çıxışlar olub.

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin direktoru, f.ü.f.d. Əli-muxtar Muxtarov "Abdulla Surun Azərbay-can ədəbi və ictimai fikir tarixində mövqe-

yi", AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Elmi kitabxanasının müdürü Vüsalə Hüseynova "Abdulla Surun maarifçilik fəaliyyəti", AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin kicik elmi işçiləri Aynur Mi-risi "Abdulla Sur Əhməd Cavadın gözü ilə", Leyla Kərimova "Abdulla Sur və Gəncə", Gəncə Dövlət Universitetinin Azərbay-can və dünya ədəbiyyatı kafedrasının müdürü, dosent Səba Namazova "Böyük sənət və ədəbiyyat sevdvalı Abdulla Sur", Əməkdar jurnalist, yazıçı, publisist Nüşabə Əsəd Məmmədli "Gəncə şəhərində Abdulla Surun adının əbdələşdirilməsi", "Gəncənin səsi" qəzetinin baş redaktoru Refiqə Sadı-qova "Gəncənin 103 yaşlı mətbuat organı - "Gəncənin səsi" qəzeti", Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Gəncə Bölməsinin sədri Xəzangül Hüseynova "Abdulla Surun poetik dünyası", AMEA-nın Gəncə Bölməsi ictimaiyyətə əlaqələr şöbəsinin müdürü Zakir Muradov "Milli mətbuatımızın yaranmasında Gəncədən olan görkəmli ictimai xadimlərimizin rolü", Abdulla Surun yaxın qohumu, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin Fizika və riyaziyyat kafedrasının müdürü, dosent Qalib Ağayev "Abdulla Sur haqqında atamın xatirələri" mövzuları üzrə çı-xış ediblər.

Şəki Regional Elmi Mərkəzinin Elmi şurasının iclası

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzində Elmi şuranın növbəti iclası keçirilib.

Iclası giriş sözü ilə açan mərkəzin direktoru, fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfe doktoru, dosent Yusif Şükürlü şura üzvlərini gündəlikdəki məsələlərə tanış edib.

Dosent Yusif Şükürlü iştirakçıları AMEA Rəyasət Heyətinin 12 iyul 2023-cü il tarixli yığıncağının Şəki REM-in strukturunda qismən dəyişikliklər barədə qərarı ile tanış edib. O, Rəyasət Heyətinin bu qərarının AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbib-bəylinin Şəki REM-ə olan diqqətinin göstəricisi olduğunu bildirib.

Sonra pedaqoji elmləri doktoru, professor Firdənə İbrahimov "Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev və Şəki - ipəkçiliyin intibahı" kitabının nəşrə hazırlanmasında gö-rülən işlər barədə məlumat verib. Qeyd edib ki, kitabın nəşrə hazırlanması üçün artıq işçilər müəyyən edilib, bu barədə birlikdə müzakirələr və iş bögüsü aparılıb.

Professor Firdənə İbrahimov bildirib ki, kitabın hazırlanmasında əsas məqsəd ger-

çək hadisələrin tarixləşdirilib sonrakı nəsil-lərə ərməğan edilməsidir.

Elmi şura qonaq qismində dəvet olunan ve "Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev və Şəki-ipəkçiliyin intibahı" kitabının işçilərə daxil edilən M.F.Axundzadə adına Şəki Mədəniyyət Mərkəzinin əməkdaşı Aydin Məmmədov çıxışında kitabın hazırlanmasında arxiv materialları, "Şəki fəhləsi", "ipəkçi" qəzətlərindən də istifadə edil-məsinin məqsədənəyğunluğunu vurğulayıb.

Tədbirdə Ədəbi-medeni mühit, folklor və etnoqrafiya şöbəsinin müdürü İ.Yusifova

AMEA Rəyasət Heyətinin qərarını səsləndi-rib və qərarın 3-cü bəndinə əsasən "Qobrova və Şəki yumor" mövzusunda tədqiqatla-rın aparılması üçün işçi qrupunun yaradıldı-ğını, iş bölgüsünün aparıldığını qeyd edib.

Daha sonra Ekoloji coğrafiya şöbəsinin müdürü Yusif Rahimov şöbənin böyük elmi işçisi Qafqaz Ağabalayevin aparıcı elmi işçisi vəzifəsinə keçirilmesi ilə bağlı təqdimatın metnini Şura üzvlərinin diqqətinə çatdırıb.

Sonda gündəlikdəki cari məsələlərən müzakirəsi aparılıb, bir sıra qərarlar qəbul olunub.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılın və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 27 (1381)

Пятница, 28 июля 2023 года

Газета выходит с 1984 года

Феномен национальной интеллигенции

Стратегия великого лидера стала основой успехов во всех областях

В рамках "Года Гейдара Алиева" и в нашей стране, и за рубежом проводится ряд мероприятий, посвященных беспримерным заслугам выдающегося государственного и политического деятеля. Не стала исключением и Национальная академия наук, в частности ее Отделение гуманитарных и общественных наук, в котором исследования богатого наследия великого лидера вышли на уровень фундаментальной науки.

Одной из главных целей мероприятий, посвященных жизни и деятельности Гейдара Алиева, является доведение до общественности и молодого поколения результатов научных изысканий о многогранной деятельности выдающегося политического деятеля. Одно из таких мероприятий - республиканская конференция "Языковая политика Гейдара Алиева и современные проблемы родного языка", которая была организована академическим Институтом языкоznания имени Насими.

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли отметил, что в целях изучения и пропаганды жизни и деятельности, а также богатого политического наследия великого лидера в рамках "Года Гейдара Алиева" запланировано издание более двадцати книг, однако эта цифра в течение года будет только увеличиваться.

В разрезе фундаментального научного подхода

"Новые публикации, - заявил академик, - являются исследовательскими работами, отражающими фундаментальный научный подход к уникальной многогранной деятельности выдающегося государственного деятеля, основанный на сравнениях и анализах, это выражение почтения и уважения наших ученых к историческим заслугам общенационального лидера".

Кроме того, в рамках "Года Гейдара Алиева" уже проведен ряд масштабных международных мероприятий, среди которых специальное заседание Общего собрания НАНА, собравшее в круглом зале главного здания академии представителей не только нашей страны, но и ученых и экспертов из Турции, Узбекистана, Грузии, которые получили, что называется, из пер-

вых рук информацию о богатом наследии гениального лидера.

Касаясь важности последней конференции, руководитель главного научного ведомства страны подчеркнул, что Гейдар Алиев уделял особое внимание защите родного языка даже во времена строгих запретов советского периода, а именно - в результате его усилий азербайджанский язык был закреплен в качестве государственного языка в Конституции Азербайджанской ССР, принятой в 1978 году.

Заложенная общенациональным лидером государственная языковая политика успешно продолжается и развивается Президентом Ильхамом Алиевым, для защиты родного языка были предприняты важные шаги, которые нашли отражение в документах двух комиссий - по государственному языку и по терминологии. И, конечно, мысли, озвученные главой государства в программном выступлении по случаю 70-летия НАНА относительно сохранения чистоты нашего родного языка, являются в настоящее время одними из приоритетных направлений деятельности Института языкоznания.

При безоговорочной поддержке народа

Продолжением республиканской конференции стало мероприятие в рамках "Года Гейдара Алиева", состоявшееся в Центральной научной библиотеке НАНА при организационной поддержке Ясамальской районной организации партии "Ени Азербайджан" и территориальной партийной организации Президиума НАНА.

По словам председателя районной партийной организации Бахтияра Набиева, стратегия, реализованная Гейдаром Алиевым в период его руководства Азербайджаном, является основой успехов, достигнутых во всех областях. "Устранив трудности, стоявшие тогда перед нашим народом и нашим государством, выдающийся государственный деятель за короткое время превратил Азербайджан в правовое, светское и демократическое государство. И величайшим его вкладом, без сомнения, стало то, что он воспитал своего достойного политического преемника - победоносного Президента Ильхама Али-

ева, ставшего сегодня феноменом мировой политики", - сказал Б.Набиев.

Выступивший и на этом мероприятии академик Иса Габибейли отметил, что в годы правления Гейдара Алиева высокого уровня достигли экономика, социальная и аграрная сферы, культура, но особую поддержку он оказывал науке и образованию.

Чтобы возродились идеалы независимости

"Подготовив азербайджанский народ к будущей независимости, показав ему дорогу к своим национальным корням через защиту нравственных ценностей, он углубил процессы национально-духовного самосознания, ведь политика, наука, культура и литература в первую очередь должны быть ориентированы на развитие этих сфер, они должны напоминать народу об его древней истории, чтобы на этой основе сформировались условия для государственности и национальной идентичности, чтобы возродились идеалы независимости", - поделился глава НАНА и добавил, что один из величайших периодов развития азербайджанской интеллигенции пришелся на середину ХХ века, когда Гейдар Алиев впервые пришел к власти и создал феномен национальной интеллигенции.

Более того, в период первого правления великого лидера были открыты пять новых высших учебных заведений, в 1975 году Академия наук Азербайджана получила Государственную премию СССР и была награждена орденом Дружбы народов.

В выступлениях всех докладчиков красной нитью прошла мысль, что политическая деятельность и историческая школа политологии Гейдара Алиева сыграли неоцененную роль в общественном и национальном сознании Азербайджана: наш лидер, обладающий решимостью и принципиальностью, глубокими знаниями, широким политическим и культурным мировоззрением, сумел преодолеть все сложные мировые процессы и снискать большое уважение в народе своими гениальными решениями, выдвинув идеологию азербайджанства в контексте исторической преемственности для укрепления традиций независимости и государственности.

Для актуализации важных проблем

стр. 10 ⇨

Микология - это особое царство

стр. 11 ⇨

Для поддержки инноваций

стр. 12 ⇨

Major international defense event to kick off in Istanbul

стр. 12 ⇨

Мифы, трудности, успехи

Состоялось заседание оргкомитета научной конференции, посвященной нобелевской тематике

Открывший мероприятие вступительным словом президент НАА академик Иса Габибейли сообщил, что основной целью проведения конференции является реализация просветительских мероприятий в связи с Нобелевской премией, всестороннее ознакомление академической общественности, призыв к проведению научных исследований, соответствующих высоким критериям этой награды, агитация выдвижения кандидатур из Азербайджана на ее получение, содействие развенчанию мифов и искусственных барьеров в данной сфере, а также устранению психологической эйфории.

Напомнив, что постановлением Кабинета министров Азербайджанской Республики от 3 июня 1996 года при НАА был создан Информационный Нобелевский центр, академик Иса Габибейли добавил, что долгие годы этим центром руководил доктор исторических наук Бейбала Алекскеров, который впоследствии был полномочным представителем Международного информационного Нобелевского центра по странам Кавказа и Средней Азии, а также был избран вице-президентом этого центра.

Руководитель НАА отметил, что большую роль в достижении целей Академии наук в связи с Нобелевской премией может сыграть применение опыта Бейбала Алекскерова. Академик Иса Габибейли дал соответствующие поручения, связанные с указанным постановлением Кабинета министров.

Президент НАА сообщил, что впервые Нобелевская премия была вручена в 1901 году, за истекшие 122 года этой премии был удостоен родившийся в Азербайджане выдающийся физик Лев Ландау, Нобелевскую премию мира получила Ширин Эбади из Южно-

го Азербайджана, а среди сотрудников Международного агентства по атомной энергетике (МАГАТЭ), удостоившихся Нобелевской премии мира, есть и ими гражданина Азербайджана Бахтияра Сираджева. Также есть сведения, что на получение Нобелевской премии были представлены кандидатуры всемирно известного ученого академика Юсифа Мамедалиева и выдающегося хирурга академика Мустафы бека Топчубашева. Помимо этого, отмечалось, что за последние со дня учреждения Нобелевской премии 122 года из Азербайджана на получение этой премии было направлено малое число обращений. Согласно полученным сведениям, из них были зарегистрированы кандидатуры народного писателя академика Камала Абдуллы, профессора и врача Соны Рагимовой-Велихан и профессора БГУ Немата Гасымова.

Академик Иса Габибейли сообщил, что ведется работа для обеспечения личного или онлайн-участия на международной конференции лауреата Нобелевской премии по химии, всемирно известного турецкого ученого Азиза Санджара и лауреата Нобелевской премии мира из Бангладеша Мухам-

мада Юнуса. Сказав, что в различные годы по инициативе Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева лауреаты Нобелевской премии по отдельным отраслям приезжают в Азербайджан, принимали участие в проводимых в стране мероприятиях и делились своим опытом, руководитель НАА подчеркнул, что их участие в международной конференции внесет весомый вклад в пропаганду научных достижений нашей страны в мире, а также станет стимулом для отечественных ученых.

Академик Иса Габибейли также добавил, что на конференции будут заслушаны доклады депутатов Милли Меджлиса и ведущих ученых республики, и дал соответствующие поручения, направленные на организацию мероприятия на высшем уровне.

Затем выступил председатель Международного евразийского фонда печати Умуд Мирзоев, отметивший, что научная конференция "Уроки пути, ведущего к Нобелевской премии: мифы, трудности, успехи и вызовы", которая пройдет при организации НАА, принесет большую пользу нашей стране, обществу и науке. Сказав, что руководимый им фонд функционирует с 1992 года и сотрудничает с ведущими структурами мира во главе с подразделениями ООН, Умуд Мирзоев подчеркнул, что важным шагом является вселение уверенности в отечественных ученых для выдвижения своих кандидатур на получение Нобелевской премии и развенчание существующих мифов.

Также он рассказал участникам мероприятия о своем знакомстве с лауреатом Нобелевской премии мира Мухаммадом Юнусом и сообщил, что Международный евразийский фонд печати окажет необходимое содействие для участия лауреатов Нобелевской премии на международной конференции.

На заседании свои мысли и предложения озвучили академики Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев, Ирада Гусейнова, профессор Керим Шукюров, доктор исторических наук Земфира Гаджиева, доктор философии по биологии Эсмира Алирзаева, доктор философии по филологии Сабухи Гахраманов и др.

Два крыла литературы

Состоялось научно-творческое совещание "Литературный процесс - 2022"

В научно-творческом совещании "Литературный процесс-2022", которое состоялось в клубе "Натаван" Союза писателей Азербайджана (СПА) при организационной поддержке Института литературы имени Низами Гянджеви (ИЛ) НАА, приняли участие президент НАА академик Иса Габибейли, председатель Союза писателей Азербайджана, народный писатель Амар, ученые ИЛ, представители литературной общественности и СМИ.

Открыв совещание вступительным словом, президент НАА, генеральный директор Института литературы имени Низами Гянджеви академик Иса Габибейли сообщил, что первые совещания под названием "Литературный процесс" проходили в конце 70-х гг. ХХ века в Институте литературы по инициативе выдающегося ученого-литератора члена-корреспондента НАА Яшара Гараева.

Отметив, что в последний раз научно-творческое совещание "Литературный процесс" состоялось в 1984 году, академик Иса Габибейли добавил, что лишь спустя 30 лет благодаря широким возможностям, возникшим в период независимости, эта традиция была восстановлена в Институте литературы под его руководством. Президент НАА отметил, что в отличие от совещаний, которые проводились в советский период, своеобразные черты, присущие науке, культуре и общественной мысли периода независимости, создали условия для торжественного проведения совещаний и более широкого привлечения литературной среды к этому процессу. "Ежегодно, - продолжил он, - творческое совещание "Литературный процесс" анализирует по жанрам литературный процесс предыдущего года, старается выявить динамику его развития, проблемы и недостатки, для устранения которых ученыe выдвигают свои предложения и рекомендации. Было время, когда на совещаниях заслушивались более 30-ти докладов. На совещаниях, которые проходили в советские годы, обсуждались такие сферы, как поэзия, проза, драматургия, критика и публицистика. Когда мы возобновили этот процесс в 2014 году, наряду с этими пятью основными столпами, к дискуссиям также были привлечены литературные связи и другие области. Заслушивались доклады и обсуждались различные жанры и направления литературного процесса, что позволило проследить за эволюцией, динамикой развития, возможностями, недостатками и дальнейшими перспективами конкретных жанров. Эти доклады позволяют проследить не только за общими чертами литературных жанров, но и глубже и более конкретно изучить историю развития литературы в целом".

Академик Иса Габибейли отметил, что в настоящее время связи между Союзом писателей Азербайджана и ИЛ развиваются на высоком уровне и оказывают свое положительное влияние и на творческую среду.

Затем выступил народный писатель Амар, отметивший, что литературное творчество - поэзия, проза и драматургия, анализ, критика и изучение литературного творчества - это два крыла литературы, без которых нормальный литературный процесс идти не может.

Сказав, что между Институтом литературы и Союзом писателей установлены тесные связи, которые еще больше расширились после избрания академика Исы Габибейли руководителем НАА, Амар выразил президенту Академии наук благодарность за проведение юбилейного мероприятия "Литературный процесс" в СПА.

Для актуализации важных проблем

ИБР готов оказать содействие магистрам НАА для прохождения стажировки в зарубежных странах

Главной целью встречи исполнющего обязанности первого вице-президента НАА академика Арифа Гашимова с представителями группы Исламского банка развития (ИБР), находящимися с визитом в Азербайджане, стало обсуждение вопросов дальнейшего сотрудничества между главным научным ведомством нашей страны и крупнейшей финансово-кредитной организацией мира.

Национальную академию наук Азербайджана на встрече представили, кроме академика Гашимова, завотделом внешних связей и по работе с международными организациями доктор философии по биологии, доцент Эсмира Алирзаева, ИБР - глава операционной группы Кохоржон Аминов, специалист по научным, технологическим и инновационным инициативам Недал Али Ишаг Аль-Хашми, а также

представитель ИБР по Азербайджану Шахла Мамедова.

Приветствуя гостей, академик Гашимов отметил важность этой встречи для актуализации назревших проблем и напомнил, что в 1992 году Азербайджан стал членом ИБР, одного из ведущих мировых финансово-кредитных учреждений, в которое входят мусульманские страны. "ИБР играет большую роль в обеспечении экономического развития и социального прогресса му-

сульманских сообществ на основе исламского права", - отметил он и проинформировал гостей о важнейших научных направлениях исследований, проводимых в последние годы в Академии наук, выразив при этом уверенность, что сотрудничество с Исламским банком развития будет плодотворным еще и в плане объединения исследований азербайджанских ученых с исследованиями, проводимыми в престижных научно-образовательных центрах мира.

Далее он озвучил свои предложения по совместной реализации таких перспективных направлений и инновационных проектов, как "зеленые" технологии, современные системы орошения, "зеленый" водород, ведь достижение целей устойчивого развития, переход на "зеленую" экономику требуют значительных финансовых ресурсов, и активными участниками процессов финансирования проектов и производств с положительным экологическим и социальным эффектом выступают банки.

Своими мыслями о том, как в последнее время мир стал свидетелем стремительного развития Азербайджана, во время встречи рассказал Кохоржон Аминов, акцентировав внимание на том, что ИБР поддерживает Азербайджан по многим направлениям и рассказав о проектах, реализуемых в нашей стране.

Его рассказ дополнил Недал Али Ишаг Аль-Хашми, проинформировав о том, что при поддержке ИБР некоторые сотрудники НАА продолжили свое обучение в докторантуре авторитетных научно-образовательных центров мира. "В настоящее время, - поделился он, - банк выделяет индивидуальные стипендии на фундаментальные исследования. И мы готовы оказать содействие магистрам Академии наук Азербайджана для прохождения стажировки в зарубежных странах".

В завершение встречи гости единодушно признали, что научно-исследовательская деятельность НАА, ее реализованные масштабные проекты (в том числе и международные), о которых они узнали в Баку, произвели на них большое впечатление. И как следствие этого - банкиры выразили готовность продолжить двустороннее сотрудничество по приоритетным направлениям науки.

Микология - это особое царство

Международное научное сотрудничество создает благоприятные предпосылки для новых векторов взаимодействия

Международная научно-практическая конференция, приуроченная к 100-летию общенационального лидера Гейдара Алиева и посвященная современным подходам к изучению растительного мира, состоявшаяся в Институте ботаники (ИБ) Министерства науки и образования (МНО), завершилась подписанием меморандумов о сотрудничестве с институтами ботаники национальных академий наук Узбекистана и Украины.

По мнению экспертов, проведение международной конференции в Институте ботаники создало благоприятные предпосылки для установления новых векторов сотрудничества.

Среди зарубежных гостей, приехавших для участия в конференции, была и старший научный сотрудник отдела микологии Института ботаники им. М.Г.Холодного НАН Украины, лауреат Государственной премии Украины доктор биологических наук, профессор Нина Бисько. Она же и поставила свою подпись в соглашении о сотрудничестве с азербайджанскими коллегами, которое предполагает организацию совместных проектов по изучению, сбору, воспроизводству, охране растительных ресурсов, проведение совместных исследований, обмен кадровым опытом, встречи, лекции, симпозиумы и т.д. Сегодня украинский профессор - гость нашей редакции.

Нина Анатольевна, это ваш первый визит в нашу страну?

- Нет, в Азербайджан я приезжаю во второй раз. Впервые я побывала в Баку в 2018 году как участница международной конференции, посвященной 120-летию выдающегося азербайджанского ученого, академика Валерия Ивановича Ульяницева, юбилей которого в том году указом Президента Азербай-

джана Ильхама Алиева отмечался на государственном уровне.

- Коль скоро вы заведуете отделом микологии, сфера ваших научных интересов ясна - грибы.

- Ну, в принципе, да. Если расширить сферу моих научных изысканий, то звучать она будет так - изучение биологии и культивирование съедобных и лекарственных грибов.

- А грибы бывают еще и лекарственные?

- Конечно, и их более 400 видов.

- Чем для вас интересен Азербайджан в плане грибов?

- Мне известно, что в вашей стране приблизительно 700 зарегистрированных макромицетов, то есть шляпочных грибов, или другими словами - грибов, которые мы видим глазом. А есть еще и микромицеты, не видимые глазом и определяемые только по симптомам, например, растущие на деревьях. Среди них также есть полезные и ядовитые, нейтральные и несъедобные. Последних, кстати, примерно сто видов.

- Какой климат предпочитают грибы? Наверное, влажный?

- Совершенно верно. Но произрастают они не только в лесу, как о них принято думать, но и в лесостепи и даже степи.

- Я вот родом из Казахстана и грибов там никогда не видела, только сухой ковыль и колючуку.

- Значит, плохо смотрели. В степи грибы появляются лишь на короткий дождевой период, они очень быстро развиваются, быстро выбрасывают споры, а затем также быстро прячутся до следующего оптимального для их роста времени.

- Ваша страна, вероятно, богаче нашей по части грибов?

- Да, в Украине грибов порядка трех тысяч видов, и обусловлено это, во-первых, большой территорией, во-вторых, наличием экологических условий, в первую очередь влажными почвами.

- А чем обусловлена баснословная цена трюфеля?

- Этот гриб очень редко встречается и произрастает в очень ограниченных районах с лесными почвами, содержащими кальций и высокую кислотность.

- Это, конечно, Европа?

- Да, трюфель можно встретить только в Италии, Испании, немного - во Франции и совсем чуть-чуть в Украине, в Карпатах. Плодовые тела этого гриба образуются в земле, и их очень сложно найти.

- Вы их пробовали? Вкусные?

- Да ничего особенного, если только не думать, что ты проглатываешь 500-долларовый кусочек. Трюфель, как правило, используют в соусах к мясным блюдам в фешенебельных ресторанах.

- Чему был посвящен ваш доклад на бакинской конференции?

- В своем институте я являюсь куратором коллекции культур шляпочных грибов и своим коллегам рассказывала о своей работе.

- Что из себя представляет ваша коллекция? Как она хранится?

- Хранится она в виде мицелия (грибницы, то есть вегетативного тела грибов) на питательной среде, на глюкозе. Чтобы сохранить мицелий, все должно быть стерильно. А сложность представляется то, что раз в год их обязательно надо пересевать на питательные среды. Это затраты и финансовые, и людские, а мы ведь на бюджете государства, это целевое финансирование.

В коллекции более полутора тысяч штаммов - и лекарственных грибов, и съедобных, и тех, что промышленно культивируются: опята, вешенки, шампиньоны. Мы изучаем их биологические особенности, выявляем антиоксидантные и антираковые характеристики, проводим скрининг.

- Вы госпремию получили именно за эти исследования?

- Да, за разработку культивирования съедобных грибов в промышленных условиях (это большие комплексы от 100 тонн и больше). В 2008 году в Маринском дворце бывший президент Украины Виктор Ющенко вручил мне высокую государственную награду. Наша коллекция - это национальное достояние Украины наряду с памятниками истории, например, Софийским собором. Может себе представить ценность этой коллекции?!

(продолжение на стр. 12)

В рамках меморандума о сотрудничестве

Узбекские ученые - доктор философии по химии, доцент Хуршид Ташпулатов и аспирант Фирдавси Турсунов находятся в научной командировке в Институте физики (ИФ) Министерства науки и образования Азербайджанской Республики.

Отметим, что ученые являются научными сотрудниками Самаркандского государственного университета имени Ш.Раширова. Вместе со своими азербайджанскими коллегами в течение одного месяца они будут проводить совместные научные исследования по поиску и разведке месторождений нефти и газа геохимическими методами под руководством заведующей лаборатории физики и техники высоких напряжений доктора физических наук, доцента Тараны Нурублей.

Как сообщили в пресс-службе ИФ, научный обмен осуществляется в рамках Меморандума о взаимопонимании, подписанныго между Национальной академией наук Азербайджана и Министерством инновационного развития Республики Узбекистан.

Вагиф нашего литературоведения

Вышла в свет книга, посвященная 75-летию заведующего отделом литературоведения Института литературы имени Низами Гянджеви НАНА Вагифа Юсифли "Вагиф нашего литературоведения". Она издана по решению Ученого совета института от 1 июня 2023 года.

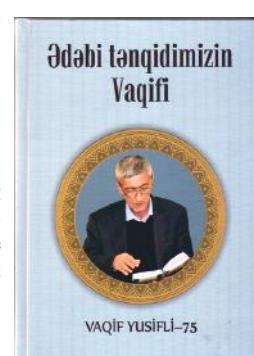
Президент НАНА академик Иса Габибов высоко оценил богатое творчество юбиляра в своем "Предисловии" "Фактор Вагифа Юсифли в азербайджанском литературоведении".

Отметим, что редактором издания является доктор филологических наук Ализаде Асерли, ответственный редактором - доктор философии по филологии Тохфа Талыбова, составителями - научные сотрудники отдела литературоведения доктора философии по филологии Асмара Гусейнова и Гюльнара Гараева.

В книгу вошли произведения известных художников и ученых, посвященные 75-летию со дня рождения юбиляра. Среди этих статей - "Хранитель художественного слова" Анара, "Постоянный поиск" Наримана Гасанзаде, "Это Вагиф Юсифли" Сабира Рустамханлы, "Секрет быть критиком - тезисы Вагифа Юсифли" Техрана Алишаноглу и другие.

В разделе книги "О себе и своих произведениях" также собраны статьи, написанные в разные годы Бахтияром Вахабзаде, Фикретом Годжой, Кемалем Талибзаде, Джаванширом Юсифли.

Книга, вышедшая в издательстве "Наука и образование", содержит 280 страниц.

ЭПОС О ВЕЧНОСТИ

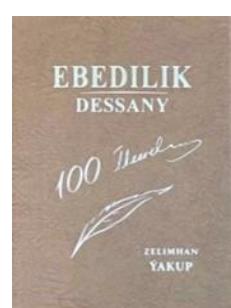
В Центральную научную библиотеку НАНА передано новое издание книги стихов видного представителя азербайджанской литературы, народного поэта Азербайджана Залимхана Ягуба "Эпос о вечности" на туркменском языке ("Әбедин дессаны").

Отметим, что впервые эта книга, посвященная общенациональному лидеру нашей страны Гейдару Алиеву, была издана в 2008 году. Эксперты оценивают это издание как одно из лучших, написанных о выдающемся политическом и государственном деятеле, который выражает его жизнь, деятельность и личность языком литературы и поэзии.

Книга, в которую вошли поэмы "Эпос о великой жизни" и "Продолжение великой жизни", содержит различные поэтические жанры, принадлежащие азербайджанской литературе. Книга стихов, являющаяся данью памяти и элегией общенациональному лидеру Гейдару Алиеву, написана в стиле древних туркменских эпосов.

При переводе книги особое внимание уделялось сохранению общепотребительных слов в азербайджанском и туркменском языках, чтобы еще раз наглядно донести до туркменских читателей, что наши народы имеют единую родословную, язык и культуру.

Перевели книгу заслуженный поэт Туркменистана Акмурад Раджабов и советник посольства Азербайджанской Республики в Туркменистане Микаил Юсифов. Как и в первом издании книги, в оформлении второй также использованы иллюстрации народного художника Азербайджана Арифа Гусейнова.

В УСЛОВИЯХ НОВЫХ реалий

В Центральную научную библиотеку (ЦНБ) НАНА поступила монография ректора Азербайджанского университета кооперации, председателя Совета старейшин Азербайджана доктора экономических наук, профессора Эльдара Гулиева "Роль Карабахского и Восточно-Зангезурского экономических районов в устойчивом развитии Азербайджана".

гическая роль в устойчивом развитии Азербайджана.

Автор определяет сферы, направленные на повышение роли Карабахского и Восточно-Зангезурского экономических районов в устойчивом развитии республики в условиях новых реалий и вызовов. Помимо этого, в книге представлены материалы, освещющие исторические заслуги великого лидера Гейдара Алиева в развитии Азербайджана в годы

его руководства страной в период Советского Союза, а также в восстановлении и укреплении независимости после распада СССР, формирования и развитии атрибутов независимой государственности.

Монография предназначена для научных сотрудников, исследователей и специалистов, а также для широкой читательской аудитории. Приведенные в книге материалы могут быть использованы при разработке более эффективных механизмов, программ действий и стратегий, нацеленных на повышение роли Карабахского и Восточно-Зангезурского экономических районов, созданных на освобожденных от оккупации территориях, в устойчивом развитии Азербайджана.

Микология - это особое царство

Международное научное сотрудничество создает благоприятные предпосылки для новых векторов взаимодействия
(начало на стр. 11)

- Как давно вы взаимодействуете с азербайджанскими коллегами?

- Первый Меморандум о сотрудничестве с вашим Институтом ботаники мы заключили в 2016 году, и в рамках этого действующего соглашения наши молодые специалисты (ботаники и микологи) проходили стажировки в Баку.

- Вы разделили понятия "ботаники" и "микологи".

- Микология - это раздел биологии, а не ботаники, я бы даже сказала, что это - особое царство живой природы, объединяющее эукариотические организмы, сочетающие в себе некоторые признаки как растений, так и животных. Раньше микологию относили к разделу ботаники, поскольку считали растением. И только в середине 60-70-х годов прошлого века микологию отдалили от ботаники, хотя выделить это царство предлагал еще Э.Фрис в 1831 году, а Карл Линней высказывал сомнения, размещая грибы в царстве растений в своей "Системе природы".

В Баку я, кстати, узнала, что в Институте ботаники тогда еще Академии наук Азербайджанской ССР отдел микологии был создан в 1948 году.

- Как вы оцениваете уровень бакинской конференции?

- Я очень довольна организацией этого научного мероприятия, уровень

на самом деле очень высокий, профессиональный. Были затронуты достаточно широкие темы, кроме того, было очень интересно послушать об использовании растений в медицине. Этим занимается этноботаника. В нашем институте этого направления, к сожалению, нет, поэтому мне было очень интересно и познавательно получить информацию, что называется, из первых рук, а не прочитать об этом в специальной литературе.

Кроме того, в рамках конференции была прекрасно организована культурная программа, мы совершили экскурсию в Государственный археологический музейный комплекс "Гала".

- Большинство докладов было на английском языке. Ваши молодые учёные также хорошо им владеют?

- В принципе, конечно. Нынешняя молодежь прекрасно знает английский язык, что, естественно, расширяет возможности общения в совместных исследованиях. В нашем институте проходили стажировку молодые учёные из нашего Института ботаники - Айтадж Алимамедова-Хусиева и Эльгион Мустафабейли. Они говорили только по-английски.

- С кем еще вы сотрудничаете, кроме азербайджанских коллег?

- С Казахстаном мы уже более десяти лет делаем совместные проекты

при финансовой поддержке Всемирного банка. Довольно активны наши контакты и с грузинскими коллегами, с их Институтом биотехнологий. Но Азербайджан у нас в приоритете.

- По нашей столице успели погулять, присмотреться к ней? Поделитесь впечатлениями.

- Конечно, я видела Баку и в прошлый свой приезд, и в нынешний. Киев сейчас, к сожалению, не имеет воздушного сообщения, пришлось автобусом добираться до Варшавы, затем в Стамбул и уже оттуда в Баку, в великолепный город, где бережно хранят старину и достаточно органично и красиво строят новые здания в стиле модерн.

Понравились жители города, очень доброжелательные, на улицах много молодежи. Да и в Институте ботаники тоже. К сожалению, не могу похвастаться тем же, у нас молодых кадров гораздо меньше.

- Вы - коренная киевлянка?

- Нет, я коренная москвичка. Окончила МГУ имени М.В.Ломоносова (почвенный факультет) и после завершения университетской аспирантуры и защиты кандидатской диссертации переехала в Киев, где с 1976 года работаю в Институте ботаники. Я очень люблю свой город и свою Украину.

Галия АЛИЕВА

Европейская комиссия (ЕК) продолжает поддерживать научно-инновационное сотрудничество между Европейским союзом и Азербайджаном, обеспечивая успешное участие азербайджанских исследователей, специалистов государственного и частного секторов в программе Horizon Europe.

С этой целью планируется организация дальнейших тренингов и индивидуальных консультаций по подготовке проектов с участием экспертов ЕК.

Тренинг по подготовке проектов, который пройдет 26-27 сентября 2023 года, направлен на то, чтобы помочь исследователям и новаторам из Азербайджана подготовить качественные и конкурентоспособные проектные предложения для новых задач программы "Горизонт Европы" и интегрировать их в европейскую сеть исследований и инноваций.

Целью организации экспертных консультаций, которые состоятся 28-29 сентября 2023 года, является оказание индивидуальной поддержки конкретным проектным предложениям.

Желающие принять участие в тренинге должны зарегистрироваться по следующей ссылке: <https://horizoneurope-azerbaijan.service-facility.eu/>.

Регистрация открыта до 1 сентября 2023 года. Отбор для участия в тренингах будет производиться экспертами ЕК. За дополнительной информацией можно обращаться в отдел международных связей и международных научных организаций Президиума НАНА.

Контакты: (+994 12) 492 34 46, (+994 12) 492 54 93;

Электронная почта: hh.esmal@hotmail.com

Major international defense event to kick off in Istanbul

One of the largest global defense events, the International Defense Industry Fair, will begin in Istanbul this week, according to Anadolu Agency. The four-day event, starting on Tuesday, will be organized under the auspices of the Presidency of the Republic of Turkey in coordination with the Turkish National Defense Ministry, the Defense Industries Presidency and the Armed Forces Foundation.

The 16th IDEF will exhibit a wide range of defense products in various fields, including land vehicles, weapons, simulators, radars, sonars, naval platform solutions, aviation systems, missiles, logistic vehicles, supply equipment, and security systems.

This year, 200 delegations, including 96 high-profile delegations, and 650 domestic and 850 foreign companies, are expected to attend the event, according to the Defense Ministry.

The previous edition of the event was organized on Aug. 17, 2021, in Istanbul.

The James Webb telescope may have spotted stars powered by dark matter

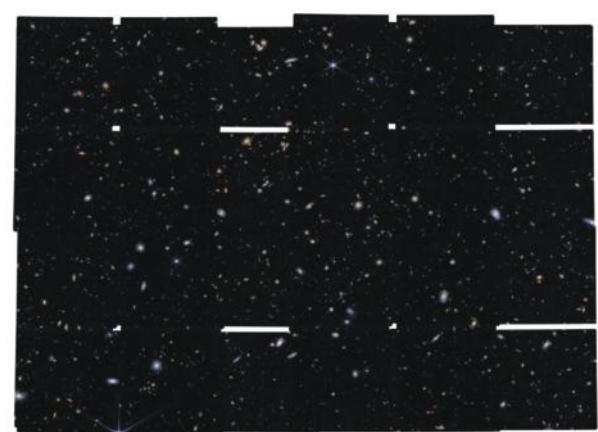
The James Webb Space Telescope has spotted objects in the early universe that might be a new kind of star - one powered by dark matter, according to Science News. These "dark stars" are still hypothetical.

Their identification in JWST images is far from certain. But if any of the three candidates - reported in the July 25 Proceedings of the National Academy of Sciences - turn out to be this new type of star, they could offer a glimpse of star formation in the early universe, hint at the nature of dark matter and possibly explain the origins of supermassive black holes.

First proposed in 2007 by cosmologist Katherine Freese and colleagues, dark stars might have been some of the first types of stars to form in the universe (SN: 1/1/08). Though dark stars have yet to be observed, they're thought to be powered by heat from dark matter interactions rather than by nuclear fusion reactions like in the sun.

Dark stars "would be very weird looking," says Freese, of the University of Texas at Austin. The hypothetical stars would have formed from clouds of hydrogen and helium that drew in locally abundant dark matter as they coalesced. Though the true nature of dark matter isn't known - its presence is inferred largely via its effect on how stars move within galaxies - it's possible that dark matter particles can interact with themselves, annihilating each other when they collide and producing vast amounts of light and heat (SN: 7/7/22). That heat would keep the cloud of hydrogen and helium from condensing into a dense, hot core like the stars that exist today.

Because the heat from dark matter annihilations would keep the gas cloud from condensing, dark stars could grow to gargantuan size. Theoretically, dark stars could be 10 times as wide as Earth's orbit around the sun. They could also be millions of times as massive as the sun and shine bil-

lions of times brighter - bright enough, potentially, to be spotted by JWST.

To see if any dark stars are lurking in data from the orbiting observatory, Freese and colleagues pored over images from a JWST survey of early galaxies. In such images, JWST has so far discovered over 700 objects that may have originated in the first few hundred million years of the universe - the epoch when dark stars would have emerged (SN: 12/16/22). Light from these remote objects is stretched, or redshifted, as the universe expands. So Freese and colleagues zeroed in on four objects already confirmed to be highly redshifted, making them some of the oldest objects seen to date.

Those objects are currently thought to be small galaxies from the universe's relative infancy. But because they're so far away, JWST can't resolve them well enough to determine whether they're actually galaxies or large, ultrabright stars, the researchers say.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильтагам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул. Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000